

Natuur.blad

België-Belgique

P.B - Antwerpen X

3/1485

Afgiftekantoor
Antwerpen X
P106230

Driemaandelijks verenigingsblad van Natuurpunt – december 2009 - januari - februari 2010 – jaargang 8 – nummer 4
verschijnt in maart, juni, september en december

Toelating – gesloten verpakking
Retouradres: Natuurpunt,
Coxiestraat 11,
2800 Mechelen

10 jaar Vogels Voeren & Beloeren

Actueel

De duinen
van de Oosteroever

Brandpunt

Vlaanderen, klimaatland?

natuurpunt
natuur voor iedereen

De duinen van de Oosteroever

Een bedrijvige haven is niet meteen het droombeeld van natuurliefhebbers. Wie de Oostendse Oosteroever bezoekt zal wellicht van mening veranderen.

10 jaar Vogels Voeren en Beloeren

Al tien winters lang tellen duizenden Vlaamse families voor het Natuurpuntproject 'Vogels Voeren en Beloeren' nauwgezet de tuinvogels.

Ongewenste bondgenoten

Als we spreken over de beste vriend van de mens, bedoelen we de hond. Maar voor de titel van het beste huisdier wil ik hierbij een andere kandidaat voordragen: uw trouwe achtvoeter, de trilspin.

Cultuur & Natuur

In Vlaanderen zijn natuurbehoud en cultuur vaak nauw verweven. Het is daarom niet verwonderlijk dat Natuurpunt meer dan eens de culturele toer op gaat.

Watervogels

De winter is het ideale seizoen om naar watervogels te kijken. Rustig vanuit een kijkhut, turend over het water, verrekijker in de aanslag, de thermos koffie binnen handbereik. Zin gekregen?

Natuur vroeger & nu: Meldertbos

Vandaag kennen we Meldertbos als een open parklandschap met bloemrijke gras- en hooilanden, monumentale boomgroepen en een groot kasteel. Maar de toekomst van het gebied heeft er niet altijd even mooi uitgezien.

Het Vinne, het enige natuurlijke meer in Vlaanderen!

Het Vinne in Zoutleeuw is een provinciedomein waar natuur en natuurbeleving centraal staan.

Het Smeethof: het verdrinken land van Bocholt

Van uitvalsbasis voor prehistorische jagers tot uitgestrekte maïsakkers in de twintigste eeuw: het Smeethof in het Limburgse Bocholt legde een hele weg af.

Neem Natuurpunt op in je testament!

We denken liever niet aan de dag dat we er niet meer zijn. En toch is het zinvol om dat wel te doen.

Vlaanderen, klimaatland?

Een nieuw klimaatakkoord moet het Kyotoprotocol vervangen. De uitstoot van broeikasgassen moet drastisch verminderen, en de wereld moet zich voorbereiden op de nu al onvermijdbare gevolgen van de klimaatverandering.

Dieren onder de wielen

Iedereen kent ze wel, de ietwat robuuste dieren met hun zwart-witte kop. Dassen zijn, ondanks hun krachtige pootjes en gespierde lijf, heel kwetsbaar.

Vleermuizen speuren in de winter

Elke winter kruipen zo'n 150 vrijwilligers met een passie voor vleermuizen in fortent, ijskelders en bunkers voor de wintertellingen.

De Maas in Beeld

Langs de oevers van de Maas, op de grens tussen Vlaams en Nederlands Limburg, draait het 'Maas in Beeld'-project op volle toeren.

Foto cover: Zwarte mees, foto Vilda/Yves Adams

6

6

8

11

14

Foto: Vilda/Misjel Decler

18

23

14

Foto: Vilda/Yves Adams

34

37

38

27

Foto: Wim Dirckx

40

42

50

50

Foto: Vilda/Misjel Decler

Al diegenen die deze zomer en herfst naar buiten trokken, hebben de aanwezigheid van Natuurpunt kunnen merken. Misschien was het op een of andere viering van een afdeling, een plantenbeurs, de Nacht van de Vleermuis, de boekenbeurs of de Schelgedag (met mijn verontschuldigingen voor de talloze activiteiten die ik vergeet). Overal was Natuurpunt prominent aanwezig en dat leverde heel wat nieuwe leden op. Natuurpunt kan het jaareinde afsluiten met 85.000 leden-gezinnen.

Maar naast dit alles is de vereniging actief op vele andere, minder zichtbare, niveaus. Door de vele duizenden actieve vrijwilligers werd er, samen met de terreinploegen, hard gewerkt in onze natuurgebieden. Zo proberen we een halt toe te roepen aan de schrikbarende achteruitgang van de biodiversiteit. Helaas zal dit onvoldoende zijn om volgend jaar, tijdens het internationale jaar van de biodiversiteit, het globale resultaat positief te maken. Ook Vlaanderen zal daar niet in slagen en zal dat moeten toegeven, net in het jaar van het Belgische voorzitterschap van de Europese Unie.

Tijdens dat voorzitterschap zullen belangrijke beslissingen moeten genomen worden om, op nationaal en internationaal vlak, efficiënte maatregelen te nemen. Maatregelen om het klimaatprobleem aan te pakken en de verdere achteruitgang van de biodiversiteit tegen te gaan. Of er al dan niet een akkoord komt in Kopenhagen is daarbij zelfs niet aan de orde. In beide gevallen zal de Unie alles uit de kast moeten halen om ons een duurzame toekomst te geven. Er zijn oplossingen bekend die voldoende garanties bieden om de CO₂ uitstoot drastisch te beperken en naar het einde van de eeuw zelfs negatief te maken. Alleen wordt er getalmd onder invloed van machtige

lobby's die onmiddellijke voordelen verkiezen boven een langetermijnvisie. Niet alleen Europa, maar ook een kleine regio kan hier een voorbeeldfunctie vervullen, gestoeld op innovatie en duurzaamheid.

Vlaanderen kan niet achterblijven of, erger nog, op de rem gaan staan. Zowel in de Vlaamse regeringsverklaring als in het project "Vlaanderen in Actie" zitten voldoende aanknopingspunten voor een krachtig klimaatbeleid en maatregelen voor het behoud en de ontwikkeling van de biodiversiteit. Een tijdelijke besparingsronde kan en mag zeker geen excuus zijn om even niets te doen! En onvermijdelijk zal hierbij ook een debat moeten gevoerd worden over de toekomst van het Vlaamse buitengebied (ca. 50% van de oppervlakte van Vlaanderen!) Natuur en landschap moeten hier maximaal behouden blijven met wederzijds respect voor alle actoren die er actief zijn. Een moeilijke opdracht waaraan Natuurpunt met open geest wil meewerken.

Walter Roggeman
Voorzitter Natuurpunt

ZieZoZoogdier

Het eerste nationale telweekend van zoogdieren werd een succes. Er werden zo'n 2500 zoogdieren gemeld op meer dan 400 locaties. De egel, de eekhoorn en het konijn werden het vaakst gezien. Dat de egel aan kop staat is niet verwonderlijk, want mensen zien dit stekelige diertje vaak in de tuin als het van de kattenbrokken komt snoepen. De eekhoorn, ook een regelmatig tuinbezoeker en bovendien overdag actief, haalde de tweede plaats. Ondanks het feit dat konijnen vrij zeldzaam geworden zijn door allerlei ziektes, halen ze toch nog de top 3. Alle zoogdierenwaarnemingen blijven welkom op www.waarnemingen.be of www.ziezozoogdier.be. Bedankt aan alle tellers!

Foto: Tine Wouters

Hoe de winter kan zijn:

hard en ongezouten
(even toch).
Maar zo nu en dan
dekt hij alles
zachtjes toe.

Met de mantel
der sneeuw.

Geert De Kockere

Foto: Geert De Kockere

De duinen van de Oosteroever

Ontdek de andere kant van Oostende & de kust

Een bedrijvige haven is niet meteen het droombeeld van natuurliefhebbers. Wie de Oostendse Oosteroever bezoekt zal wellicht van mening veranderen. De mix van een haven, een smalle duinenreep en de onstuimige zee met op de achtergrond de koningin der badsteden is een bijzondere ervaring. Spijtig genoeg kan niet iedereen daar vandaag van genieten. Een ambitieus toekomstplan, met Natuurpunt als één van de trekkers, wil daar verandering in brengen.

Tekst: Bart Slabbinck

De andere kant van Oostende heeft plannen

Gekneld tussen vaargeul, kustbaan en de Noordzee bevindt zich het laatste stukje terra incognita van de kust: de Oosteroever. Tot de 19e eeuw een groot slikken- en schorrengebied, vervolgens een spuikom en sinds het interbellum de vissershaven van Oostende. De vismijn, de vuurtoren Lange Nelle, twee scheepsliften, ... herinneren ons aan dat verleden. Ze maken de Oosteroever tot de meest maritieme wijk aan onze Noordzee.

“Het is de ideale start om kennis te maken met de rijke natuur aan de kust én op zee”

Wat wellicht nog meer in het oog springt zijn de duinen. Fijn, klein én doorspekt met bunkers en het Fort Napoleon. Op de Oosteroever dus geen zeedijk met een muur van appartementen. Het is die robuuste verschijning die we via een ambitieus toekomstplan willen versterken en ontsluiten voor iedereen. Het toekomstplan maakt bruggen tussen erfgoed, natuur, haven en (nieuwe) woonegelegenheden.

Biodiversiteit aan zee

Natuurpunt neemt binnen het toekomstplan de taak op zich om de duinenreep te beheren. Die mag dan klein zijn (nog geen 15 ha); ze biedt een staalkaart van onze kustbiotopen. Zo vinden we aan de Vissersluis botanische hoogstandjes als blauwe bremraap en kuifhyacint. De duinen zijn dan weer het rijk van blauwe zeedistel of zeewinde. Richting het strand gedijen zeepostelein en strandbiet.

Jammer genoeg staat deze natuur onder druk. Via een aangepast maaibeheer en begrazing zullen we dit Habitatrichtlijngebied in ere herstellen en bijvoorbeeld de verruiging tegengaan. En dat is nog niet alles: dankzij de afdeling Maritieme Toegang en C-Power zal een oude zanddepot getransformeerd worden in een zoete duinpanne en een zoute depressie. Tot slot mogen we uiteraard ook de zee niet vergeten, ons grootste natuurgebied.

Zeepostelein, foto: Vilda/Misjel Decler

Foto: Vilda/Misjel Decler

Duinen voor natuur én mensen

De Oosteroever is in natuurkringen vooral gekend van het vroegere oosterstaketsel. Een ideale plaats om naar zeevogels te speuren die bij noordwesterstormen stevast present tekenden. Het staketsel is verdwenen, een nieuwe strekdam is in aanleg. Dankzij de Vlaamse overheid wordt er een nieuwe trektelpost op voorzien. Zo'n 600 meter in zee biedt de post een unieke kans om van het natuurspektakel te genieten. De post wordt dé blikvanger van een heuse vogelboulevard. Op de Oosteroever komen nog eens twee trektelposten. Eentje in de duinen bij het Militair Hospitaal en een tweede nabij de vaargeul, in een oude militaire radarpost, hoog en droog. Hier geen zeevogels wel zangvogels op weg naar het warme zuiden of het hoge noorden.

“Wie van op een duintop de haven beschouwt, ziet geen concurrent, wel een goede buur”

Niet alleen vogelkijkers worden op hun wenken bediend, ook natuurliefhebbers krijgen de natuur op een gouden dienplaatje gepresenteerd. Je kan de verschillende biotopen ontdekken via nieuwe wandelpaden. Diverse uitzichtpunten zullen je laten genieten van de symbiose tussen natuur, haven en stad. Voor scholen zullen we zelfs veldlabo's inrichten. Het duingebied mag dan klein zijn, het is straks de ideale start om kennis te maken met de rijke natuur aan de kust én op zee.

Geweldige natuur, vier eeuwen militairen aan zee

Niet enkel de natuur maakt van de Oosteroever een interessante bestemming. Ook het rijke militaire verleden bekoort de bezoekers. Van het Beleg van Oostende tot de Koude Oorlog: de Oosteroever stond vier eeuwen in de belangstelling van militaire strategen.

Het Fort Napoleon spreekt ongetwijfeld het meest tot de verbeelding en is hét voorbeeld bij uitstek van de toeristische potenties. Het is een, zelfs op Europees niveau, uniek voorbeeld van een Napoleontische versterking. Anno 2009 mag het Fort dan al opengesteld zijn, het militaire concept komt vandaag nog niet ten volle tot haar recht. Het Fort was immers een duinenfort. Tegen de bakstenen buitenmuur lag eertijds een bedekte weg waar het geschut stond opgesteld. Daartegen lag een zachte helling (het glacis) die de buitenmuur van het fort en het geschut op de bedekte weg aan het oog diende te onttrekken. Dankzij de partner Erfgoed Vlaanderen zal dit alles opnieuw gereconstrueerd worden en zal, i.s.m. Natuurpunt, een gepast beheer van het glacis gevoerd worden.

Verstopt in de duinen vind je tientallen bunkers uit de Eerste en Tweede Wereldoorlog. Sommige zijn zelf gebruikt door “onze jongens” in de Koude Oorlog toen ze ondergronds gingen. Hier lag immers het operationeel hoofdkwartier van de Zeemacht in de jaren 1950 en 1960. Onder de codenaam “El Dorado” werden hier plannen bedacht voor “mocht de bom ooit vallen”. Het verhaal van de wereldoorlogen is dan weer het verhaal van een bunkerlinie die neerdaalde over onze kust en het verhaal van een havenstad (en haar bevolking) die meermaals gevisieerd werd.

Samen sterk voor de Oosteroever

Dé troef van de Oosteroever is niet haar natuur of haar erfgoed, het is haar totaalverschijning. Het militair erfgoed komt dankzij de duinen tot haar recht. Hier geen uitgestrekte begraafplaatsen als in de Westhoek, wel een intrigerend contrast met de weidse zee als achtergrond. Ook het ogenschijnlijk spanningsveld “haven versus natuur” voelt hier anders aan. Wie van op een duintop de haven beschouwt, ziet geen concurrent wel een goede buur.

Natuur voor en door iedereen, het is een filosofie die Natuurpunt niet vreemd is. Het is een filosofie die begin 2008 leidde tot een partnerschap met windmolenbouwer C-Power en alzo tot het toekomstplan. Eind 2009 hebben zich ondertussen een 60-tal partners achter het plan geschaard. Een plan dat ook de uitbouw van een museumhaven behelst (waar historische schepen een nieuw leven krijgen) alsook de realisatie van een nieuw bezoekerscentrum over de Noordzee, onze elfde provincie. De plannen mogen dan wel ambitieus lijken, de planhorizon ligt relatief dichtbij. Vanaf 2011 zouden de eerste bezoekersfaciliteiten een feit moeten zijn. Zo zal een gratis veerdienst van de Vlaamse overheid de Oosteroever verbinden met Oostende. Of hoe de kust binnen enkele jaren een nieuwe attractie rijk is!

Tien jaar Vogels Voeren & Beloeren

Al tien winters lang tellen duizenden Vlaamse families voor het Natuurpuntproject 'Vogels Voeren & Beloeren' nauwgezet de tuinvogels. Voor we het startschot geven voor het volgende decennium van Voeren & Beloeren, blikken we terug op wat we geleerd hebben sinds november 2000.

Tekst: Wim Van den Bossche, foto's: An De Wilde

Vreemde vogels

Het idee om tuinvogels te tellen waaide via het Kanaal over: in Groot-Brittannië tellen vrijwilligers al sinds 1979 de vogels die hun tuinen bezoeken. Het waren de British Trust for Ornithology en de Royal Society for the Protection of Birds (RSPB) die met het plan op de proppen kwamen en het uitwerken tot de grootste telactie ter wereld. De Britten blijken fan te zijn van het concept, want tijdens de jaarlijkse 'Big Garden Birdwatch' staan ze met meer dan 400.000 paraat om hun gevleugelde vrienden te inventariseren.

Ook Noord-Amerika is tuk op het bestuderen van tuinvogels. Daar slaagt de Cornelluniversiteit er in om het hele continent aan het tellen te zetten voor het Citizen Science Project. De actie blijkt interessant, want tijdens vogelinvasies kunnen tellers hun collega's uit andere staten opmerkzaam maken op speciale soorten. Zo ver zijn we nog niet in Europa; bij ons worden de telgegevens wel gedeeld met de partners van BirdLife International, maar de actie wordt nog niet internationaal gecoördineerd.

Verrassingen in de tuin

In de tien jaar dat Natuurpunt samen met haar vrijwilligers vogels telt, hebben we heel wat geleerd. Het meest opvallend is dat heel wat tellers aan het project starten met het idee dat het aantal vogels elk jaar hetzelfde is. Vele tellers waren blij verrast dat elke telling een aantal verrassingen in petto had. Die hebben we vooral te danken aan de invasievogels. Zo was het in de winter van 2008-2009 bijzonder leuk om de vinken in de tuin te tellen en dook de appelvink op heel wat plekken op, terwijl grote aantallen staartmezen de mezenbollen plunderden. In de winter van 2007-2008 waren het dan weer de zwarte mezen die op onverwachte plaatsen neerstreken.

“Elke telling houdt een aantal verrassingen in petto”

De grote winnaars van de vogeltellingen zijn ongetwijfeld de houtduif, de kauw en de Turkse tortel die de afgelopen negen jaar sterk in aantal zijn gestegen. Vorige winter was het de staartmees die we overal tegenkwamen en sinds de start van de tellingen komen ook de sperwer en de putter opvallend meer voor.

Maar er zijn ook verliezers: vooral de ringmus is de laatste jaren sterk in aantal verminderd. De populatie huismussen ging in de jaren '90 sterk achteruit. Het afgelopen decennium wisten de mussen zich op de meeste plaatsen te stabiliseren, maar op plaatsen die bekend staan als mussenbolwerk, gaat de soort toch verder achteruit. In de provincies West-Vlaanderen

In de winter kunnen onze tuinvogels best hulp gebruiken.

Ook voor kinderen is het een leuke ervaring.

en Limburg was de daling van de mussenpopulatie al een gekend fenomeen, maar de voorbije winter was er ook een daling merkbaar in Oost-Vlaanderen.

Iedereen kan tellen

Vogels Voeren & Beloeren is een ideaal startproject voor de beginnende vogelkijker en blijft leuk voor de meer ervaren ornithologen. Tijdens de teldagen tel je niet alle soorten die neerstrijken in je tuin, maar concentreer je je op de vogels die je voederplaats

bezoeken. Hiermee beperken we het aantal soorten tot ongeveer een 25-tal, en krijgt iedere vogelkijker de kans om volwaardig mee te doen aan de telling. Het is immers belangrijk dat je de soorten uit elkaar weet te houden!

“Er zijn ook verliezers: de ringmus is de laatste jaren sterk in aantal verminderd”

Tip: Leg een voederplaats aan in je tuin. Zo kan je dichterbij de vogels komen en krijg je meer tijd om de soort te bepalen.

Tel mee!

Het succes van het project Vogels Voeren & Beloeren is sterk afhankelijk van de vrijwillige medewerking van de duizenden tellers. Dankzij hun inzet hebben we na tien jaar een veel beter zicht op de aantallen en de trends van verspreid voorkomende vogelsoorten.

Ben jij zo'n vrijwillige vogelkijker? Dan zet Natuurpunt je in de spreekwoordelijke bloemetjes, want zonder je hulp had ons project na tien jaar niet zo'n succes geweest. Ook bedanken we onze partners – Tom&Co, Tom&Co Animal Centres en Vivara – voor de logistieke en financiële schouders die zij telkens weer onder ons project zetten.

Natuurpunt nodigt jou ook uit om op 6 en 7 februari 2010 mee te tellen! Bij dit tijdschrift vind je een mooie folder met duidelijke foto's van de meest voorkomende vogels. Ook op www.natuurpunt.be/tuinvogels kan je kennismaken met de vogels die we inventariseren, vind je tips om je tuin vogelvriendelijk te maken, kan je het waarnemingsformulier downloaden en veel meer!

Tips voor het voederen

- Voederen mag op bescheiden schaal het hele jaar (bijvoorbeeld met zaden), maar het is pas echt nodig als het langdurig vriest en/of sneeuwt.
- Voeder niet te veel tegelijk en liefst 's ochtends (na een lange, koude nacht hebben vogels behoefte aan een stevig ontbijt) en tegen het einde van de middag (zo kunnen ze de nacht doorkomen). Overdadig voederen kan muizen en ratten aantrekken.
- Geef geen voedsel waarin zout is verwerkt. In de kaas en het brood die je voedert zit al meer dan genoeg zout.
- Voeder zeker geen margarine of boter, die werken laxerend.
- Voedsel dat makkelijk bevriest, zoals appels, voeder je best als geheel en niet in kleine stukjes.
- Voeder nooit vet en pinda's in de tijd dat vogels jongen hebben! De jongen van de meeste zangvogels eten insecten.

Elke vogel, zoals hier de kuifmees, heeft een favoriete kostje.

Ongewenste bondgenoten

Als we spreken over de beste vriend van de mens, bedoelen we de hond. Maar voor de titel van het beste huisdier wil ik hierbij een andere kandidaat voordragen: uw trouwe achtvoeter, de trilspin.

Tekst: Peter De Ridder, foto: Geert De Kockere

Heb je ook die spin gezien die het wereldnieuws haalde door omhoog te kruipen over het pauselijke gewaad terwijl Zijne Heiligheid een toespraak hield? De foto was te onduidelijk, maar ik durf wedden dat het een kruisspin was, alleen al omwille van haar banden met de kerk. Zoiets zou de trilspin nooit doen. Een bescheiden beest en bovendien nuttig om velerlei redenen. Zo geeft een trilspin in je woonkamer aan dat de vochtigheidsgraad niet te laag is: een gratis hygrometer! In de kelder of garage, waar het vochtiger is, voelt ze zich nog beter thuis. Toch zou ze elders gaan wonen als ze de keuze had. Ons frisse klimaat noopt de warmtelievende trilspin tot een samenlevingsverband met haar grootste vijand: de mens. De trilspin is een huisdier bij uitstek. In een bovenhoek van de kamer, waar ze niemand hindert, spant ze een wirwar van draden; slechts hier en daar is een strook lijm aangebracht. Wat duren de dagen lang als je ondersteboven in je web hangt te dromen van eten. Het leven in huis is hard, veel prooidieren komen er niet langs. En dan passeert de ragebol en moet je je web geduldig opnieuw opbouwen...

De trilspin verlost ons van steekmuggen, bromvliegen, kleermotten en dergelijke insecta non grata. Zonder dank. Je houdt niet van spinnen? Die ruimt de trilspin ook voor je op als rasechte 'araneofaag'. Neen, doe geen moeite om de Van Dale te nemen: het staat er niet in. De trilspin is een 'spinneneter', met een lichte voorkeur voor huisspinnen. Huisspinnen zijn die harige griezels die af en toe het tapijt oversteken of op de muur achter de TV verschijnen. Als die al niet

op bezoek komen in haar web, dan zet onze trilspin zelf een stapje in de wereld en gaat ze op bezoek in het web van een andere spin. Met haar lange poten kan ze spinzijde over haar prooi gooien zonder dat haar kwetsbare lijf te dicht bij de kaken van de andere spin komt. De forse huisspin delft steeds het onderspit tegen de frêle trilspin. Voor de arachnofoben onder ons is het misschien een schrale troost, maar een mens moet veel moeite doen om gebeten te worden door een trilspin. Haar kaken geraken nauwelijks door ons vel. Wanneer ze zich bedreigd voelt, begint een trilspin enthousiast te swingen tot het hele web mee beweegt, de spin wazig wordt en als het ware verdwijnt. Hieraan dankt ze haar naam.

Trilspinnen zijn toegewijde moeders. Het vrouwtje draagt haar voltallige kroost tegelijk rond! Ze legt een dertigtal forse eieren en plakt die samen met enkele kleefdraden. Het lijkt alsof ze rondhangt met een netje appelsienen in haar bek. Wanneer de kleintjes uitkomen, gunt ze hen meteen de vrijheid. Ze bouwen hun webjes naast het ouderlijk web. De sterksten eten de zwakkeren op, waardoor er wat meer plaats tussen de kleine webben komt. Uiteindelijk heeft iedereen genoeg ruimte... tot de ragebol passeert.

Bescheiden, geduldig, nuttig, een goede moeder... het lijkt wel een pleidooi voor een zaligverklaring, maar ik wil alleen een beetje begrip vragen. Het moet immers niet gemakkelijk zijn om met mensen in hetzelfde huis te wonen.

Foto: Eckhart Kuijken

Christine Verscheure is conservator van de Gulke Putten en verzorgt de galloways.

Hoe vang je 30 wilde runderen in een natuurgebied?

Onze harige vrienden moeten minstens één keer per jaar gevangen worden. Half oktober wordt het eten wat schaarser en dan zwaaien de vrijwilligers met lekker hooi in de buurt van de vangkraal. Dagelijks verleiden we de galloways met een portie hooi. Langzaam ontstaat de gewoonte om 's ochtends met de kudde naar de vangkraal te komen, na tien dagen kan je gewoon de poort sluiten.

Eens gevangen begint het ruige werk. De veearts wordt gebeld. De koeienfluisteraar uit Mechelen vertrekt met een mobiele vangbox naar Wingene. De paspoorten worden er bij gehaald. En als alles gereed is kan het individuele behandelen beginnen. Gelukkig heeft de veearts al enige ervaring met onze doetjes.

Maar 's avonds als alles klaar is, en de poort terug open gaat, trekken ze met zijn allen heel ver weg van de mensen. Dan zie je ze dagenlang niet.

Later in de winter, bij langdurige vorst kan je de kolossen gelaten zien terugkomen in de vangkraal waar ze hooi krijgen. We spreken dan tegen hen, en vertellen over die noodzakelijke verplichtingen, over de veearts die ook maar zijn werk doet, en over de kalfjes die dapper de winter doorstaan. Maar eigenlijk is die winter helemaal geen probleem voor hen. Warme zomerdagen met veel vliegen zijn een grotere last.

Tijdens de winter verbruiken ze langzaam de vetlaag die ze in de zomer hebben opgebouwd. Op het einde van de winter wordt het steeds lastiger om eten te vinden, en dan eten ze bramen, struikhei, riet en knabbelen ze zelfs aan bomen.

Deze dieren zijn ondertussen onze vaste krachten geworden, en al waren we in het begin wat kritisch, ondertussen hebben we ervaren hoe ze het terrein open houden. In die openheid groeien dan orchideeën en veel andere zeldzame planten.

Foto: Christine Verscheure

Natuur.oriolus

"Opwindende uurtjes!

Het komt niet vaak voor dat je een nieuw regeltje visarenden in je boekje moet beginnen...16!" is

één van de adrenalinegevoelensissen over de massale roofvogeltrek die op 13 en 14 september 2008 werd vastgesteld boven Vlaanderen. Nooit eerder kregen onze telposten op enkele uren tijd vele tientallen wespdevieën, bruine kiekendieven en

visarenden in de kijker. In de nieuwe Natuur.oriolus belichten Emmanuel Desmet en Wouter Faveyts deze memorabele gebeurtenis in detail en aan de hand van enkele weerkaarten weten we naar welk weerbeeld we in de toekomst moeten uitkijken. De seizoensoverzichten belichten de rest van een vogelgevuld najaar.

Meer info over dit tijdschrift?

www.natuurpunt.be/oriolus

Natuur.oriolus

Natuur.focus

Zijn heischrale graslanden nog schraal genoeg?

Heischrale graslanden kan je herkennen aan karakteristieke planten als tormentil, blauwe knoop, gewone vleugeltjesbloem, welriekende nachtorchis en gevlekte orchis. Verrijking met stikstof en fosfor uit landbouw, verkeer en industrie bedreigt dit zeldzame, voedselarme biotoop. De aanpak van vermessing spitst zich toe op stikstof, bv. via

de Nitraatrichtlijn. In Natuur.focus 2009-3 lees je dat ook maatregelen om fosforbeschikbaarheid te verminderen noodzakelijk zijn voor het behoud en herstel van heischrale graslanden. Vooral bij het omvormen van voormalige landbouwgronden naar heischrale natuur is dit een probleem.

Verder oa. een artikel over de voortplanting van kleine zonnedaauw en een tussenstand van het proces rond de natuurdoelen voor Europese habitats en soorten.

De inhoud van dit nummer bekijken, enkele artikels lezen of abonneren kan via www.natuurpunt.be/focus.

Natuur.focus

Boekenbeurs levert 5 ha Stappersven op

De Boekenbeurs Editie 2009 was een ecologisch succes. Niet alleen lokte de beurs een recordaantal bezoekers en was de uitgebreide Natuurpuntstand bijzonder populair, ook werd Natuurpunt genomineerd voor de prijs van De Groenste Stand. De trofee namen we niet in ontvangst, we kregen wel een eervolle vermelding voor alle groene initiatieven (van aardgaswagens over het herbruikbare tapijt tot de vegetale inkt). En tot slot had de beurs ook een belangrijke impact op de aankoop van het Stappersven: met de opbrengst van de papierophaling (zo'n 50 ton) en de belangrijke bijdrage van Boek.be, kunnen we maar liefst 5 hectare van de Kalmthoutse heide kopen.

Foto: Marc Sloodmaekers

Ledenkorting op Naturam natuurverf!

Ga jij binnenkort schilderen?
Overweeg Naturam verf.

Voor elke pot Naturam
natuurverf die over de toon-

bank gaat bij Tony Mertens, ontvangt Natuurpunt een vergoeding. Die wordt gebruikt voor het natuurgebied Lovenhoek op de grens van Zandhoven en Vorselaar. Bovendien krijgen leden van Natuurpunt, op vertoon van hun lidkaart 5% korting op natuurverf uit het Naturam gamma.

Natuurverf heeft tal van voordelen: gemaakt met natuurlijke grondstoffen, geen schadelijke uitwasemingen, antistatisch (trekt geen stof aan), aangename verwerking, verbetert aanzienlijk de kwaliteit van de binnenlucht, ideaal voor slaapkamers en kinderkamers. Dé verf voor mensen met astma en allergieën, natuurlijk en helemaal niet duurder dan andere kwaliteitsverf! Bovendien is Naturam natuurverf beschikbaar in meer dan 3.000 kleuren.

Tony Mertens NV is een keten van 5 decoratiewinkels in Borsbeek, Puurs, Schoten, Wilrijk en Zaventem. In elk van deze winkels bevindt zich een uitgebreide afdeling van Naturam natuurverf.

Meer info op www.natuurpunt.be/partners.

ECOstyle steunt onze projecten

ECOstyle en Natuurpunt
slaan de handen in elkaar.

ECOstyle geeft je extra
groene vingers dankzij

haar compleet assortiment van producten die je helpen bij het ecologisch tuinieren: meststoffen, bodembedekkers, bodemverbeters, onkruidbestijdingmiddelen en diverse producten die helpen om plagen te voorkomen. ECOstyle zal onze projecten 'Kijk een kikker' en 'Vlinder mee' ondersteunen en promoten.

Meer info op www.natuurpunt.be/partners.

Brakona contactdag: biodiversiteit boven!

Op zaterdag 30 januari 2010 organiseert de Vlaams-Brabantse Koepel voor Natuurstudie (BRAKONA) opnieuw haar jaarlijkse contactdag in het Provinciehuis van Leuven. De 11^e editie van deze studiedag staat in het teken van de biodiversiteit. Ondertussen komt de deadline van 2010 in zicht, het jaar waartegen men de achteruitgang van de biodiversiteit een halt wou roepen. Hoe is het intussen gesteld met onze soorten en wat staat ons in de toekomst nog te wachten? Iedereen met een gezonde interesse in natuur is welkom op deze dag.

Meer info: Griet Nijs, brakona@natuurpunt.be,
015-77 01 61 of op www.brakona.be.

Recycleer je kerstboom ten voordele van Natuurpunt

In alle IKEA-winkels loopt er deze winter een opmerkelijke actie. In december kan je er een kerstboom kopen voor 15 euro. Deze bomen zijn gekweekt in Wallonië en de productie kreeg een positieve evaluatie van onze zustervereniging Natagora.

Als de feestdagen voorbij zijn, kan je de kerstboom ook terugbrengen naar IKEA, die de bomen recycleert. In ruil ontvangt je een waardebon van 12,50 euro en schenkt IKEA 2,5 euro aan Natuurpunt en Natagora. Natuurpunt zal de opbrengst gebruiken voor ons project rond bosuitbreiding in Vlaams-Brabant (Rummens Bos). Natagora wil er een natuurgebied in de provincie Namen (Vallée de l'Eau d'Yves) mee aankopen.

Cultuur & natuur

Een mooi duo

In Vlaanderen zijn natuurbehoud en cultuur vaak nauw verweven. Het is daarom niet verwonderlijk dat Natuurpunt meer dan eens de culturele toer op gaat. Van archeologie tot landschapsherstel, van ijskelders tot windmolens, van fototentoonstellingen en poëziewandelingen tot activiteiten rond stilte, rust en ruimte.

Tekst: Jos Gysels & Joke Flour

Minister van Natuur en Cultuur

Minister Joke Schauvliege is de eerste minister die in een Vlaamse regering zowel natuur en milieu als cultuur tot haar bevoegdheden mag rekenen. Al bij al een goede keuze, want ook buiten het beleid zijn er tussen natuur en cultuur veel verbanden. Kunst verrijkt de natuur. De vele "creatieve" initiatieven van onze afdelingen tonen dat aan. Onze vereniging heeft ook een lange traditie van vorming en educatie. Het is nog steeds de minister van Cultuur die instaat voor de ondersteuning van Natuurpunt Educatie, naast het Centrum voor Natuur- en milieueducatie (CVN), de grootste Vlaamse vormingsinstelling voor natuur- en milieueducatie.

"Kunst verrijkt de natuur"

Daarnaast is cultuur ook erfgoed en dat erfgoed is vaak onlosmakelijk verbonden met de natuur en het landschap waarin het zich bevindt. Natuurbeheerders zijn vaak ook (amateur)archeologen, molenaars of

restaurateurs van monumenten. Voor die aspecten is een andere minister verantwoordelijk. Normaal de minister van Ruimtelijke Ordening, maar in deze regering uitzonderlijk de minister van Toerisme, Geert Bourgeois.

Archeologisch erfgoed

In Vlaanderen bepaalt menselijk handelen al gedurende vele eeuwen het uitzicht van het land. Al onze landschappen zijn min of meer cultuurlandschappen. Het zijn ook heel vaak de streekeigen oude cultuurlandschappen die omwille van hun rijke biodiversiteit model staan bij het opstellen van de beheer- en inrichtingsplannen van onze natuurgebieden. Nog tastbaarder komen natuurbeheerders in aanraking met culturele getuigen uit het verleden op archeologische sites. Waar er in het verleden nog wel eens conflicten waren tussen natuurbeheer en archeologie, is er de laatste jaren een toegenomen interesse en samenwerking. De opgraving van een oude site in de Uitkerkse polder met vrijwilligers van Natuurpunt is

actie@reactie

Biodiversiteitbeleid in 2010

2010 is door de Verenigde Naties uitgeroepen tot Internationaal Jaar van de Biodiversiteit. Op een bijeenkomst in Nagoya (Japan) in oktober 2010, zal bekeken worden of de achteruitgang van de biodiversiteit is afgeremd. Ook Europa ging engagementen aan die tijdens het Belgisch voorzitterschap in de tweede helft van 2010 tegen het licht worden gehouden. Je kan alle ontwikkelingen en ook de acties die we zelf ondernemen om het beleid aan te porren, volgen op de website www.natuurpunt.be/2010.

Toekomstscenario's natuur en milieu

Het natuurrapport (NARA) 2009 beschrijft deze keer niet de bestaande situatie, maar verkent de toekomst. Welke veranderingen staan ons te wachten? En wat is de impact van verschillende beleidskeuzes? De tijdshorizon is 2030. Voor het klimaat worden ook 2050 en 2100 als zichtjaren gehanteerd. De scenario's met betrekking tot water focussen op 2015 en 2027, omdat dit de deadlines zijn die in de

Europese Kaderrichtlijn Water staan. Meer informatie op www.natuurverkenning.be.

Ontpoldering voor meer natuur en veiligheid

Na een jarenlange discussie en het onderzoeken van alle mogelijke alternatieven besliste de Nederlandse regering dan toch om de Hedwigepolder terug te geven aan de Schelde. Die ontpoldering past in het Scheldeverdrag dat Vlaanderen en Nederland afsloten in 2005. Dit project en vergelijkbare projecten langs Vlaamse kant, zullen het Verdrongen Land van Saeftinghe sterk uitbreiden. Op die manier ontstaat een nieuw grensoverschrijdend natuurgebied dat niet alleen een unieke natuurwaarde heeft, maar ook een meerwaarde als recreatieve en toeristische poort tussen Antwerpen en Zeeland. Meer info www.natuurpunt.be/beleid > dossier havens en schelde

Intens overleg over natuurdoelen

Op dit moment legt de overheid voor alle Europees

Oude stadswallen van Damme. Foto: Vilda/Yves Adams

daar maar één voorbeeld van. Vele nog grotendeels onaangetaste rijke archeologische sites bevinden zich tegenwoordig in beschermde natuurgebieden. Wetenschappelijk onderzoek door het Vlaams Instituut voor het Onroerend Erfgoed (VIOE), in bijvoorbeeld het Landschap De Liereman in Oud-Turnhout, heeft al veel waardevolle vondsten opgeleverd.

Net als archeologie is monumentenzorg niet langer vreemd aan het natuurbehoud. Natuurpunt is lid van

het Contactforum voor Erfgoedverenigingen. In 2004 was natuur het thema van de jaarlijkse Open Monumentendag. Iets minder bekend is dat Natuurpunt ook zelf historisch waardevolle monumenten beschermt en beheert. Daartoe behoren bunkers en ijskelders, nu vaak ingericht als winterverblijfplaatsen voor vleermuizen en ook vele tientallen kapelletjes. Daarnaast beschermen we stadswallen zoals in Damme, een middeleeuwse motte in Lille, een windmolen in Aarschot en een watermolen in Brakel.

beschermde gebieden natuurdoelen (instandhoudingsdoelstellingen) vast. Deze doelen geven aan hoe de verschillende beschermde gebieden en soorten in een 'gunstige staat van instandhouding' kunnen gebracht worden. Eind 2010 moet het proces afgerond zijn. Natuurpunt zat de voorbije maanden samen met landbouwverenigingen en andere gebruikers van het platteland om hierover goede afspraken te maken. De Vlaamse Mineraal en de Adviesraad voor Landbouw en Visserij brachten al een unaniem positief advies uit over de doelen voor heel Vlaanderen. In de volgende maanden gaat het overleg verder op lokaal niveau. Meer info www.natuurpunt.be/natuurdoelen

Actie tegen de uitbreiding van de Brusselse Ring

Niet alleen in Antwerpen en Brugge heerst er commotie over grote infrastructuurprojecten. De JNM (Jeugdbond voor Natuur en Milieu) organiseerde op 10 oktober een actie tegen de plannen van de Vlaamse Regering om de

Brusselse Ring te verbreden. De actievoerders wezen op de ernstige gezondheidsrisico's (overschrijding van fijnstof- en geluidsnormen). Ze verwezen ook naar studies die aangeven dat een uitgebreide ring al na acht jaar verzadigd zal zijn door het aanzuigeffect. Meer info: www.natuurpunt.be/beleid > dossier ruimtelijke ordening

Bezwaren tegen vervuilende kolencentrale

Tot 7 oktober liep een openbaar onderzoek naar aanleiding van een bouwvergunningsaanvraag voor een steenkoolcentrale in de haven van Antwerpen. Natuurpunt tekende hiertegen -net als vele anderen- bezwaar aan. De gigantische uitstoot van NOx (stikstofoxiden) vormt een bedreiging voor de verzuringsgevoelige vegetaties in Habitatrichtlijngebieden zoals het Groot en Klein Schietveld. Daarnaast is de CO₂-uitstoot onaanvaardbaar. Meer info www.natuurpunt.be/beleid > dossier energie

actie@reactie

Amorkapel in het Munsterbos, Limburg. Foto: François Van Bauwel

Kunst in beweging

Dat kunst en natuur samen kunnen sporen wordt aangetoond door vele voorbeelden van lokale werking. Sommige zijn klassiekers geworden, zoals Econcerto van Natuurpunt Mechels Rivierengebied en buurafdelingen. Die geslaagde mengeling van poëzie, muziek, theater en natuur stond telkens in het teken van een natuurgebied. Tijdens de Dag van het Park organiseerden Natuurpunt Antwerpen Noord en kunstvereniging Tracé in Ekeren "Hommeldebommel", een speelse verwijzing naar een nuttig en sympathiek insect dat tegelijk de naam is van een traditioneel muziekinstrument. Muziek verzacht de zeden, maar ook poëziewandelingen zijn steeds weer een succes zoals

***"Is natuur op zich geen kunst
en ligt kunst niet in
de natuur van de mens?"***

bij Natuurpunt Hobokense Polder (poëziewandeling met brunch), Natuurpunt Pajottenland (samen met vzw "Ikleeft verder"), Natuurpunt Begijnendijk ("Poëzie in de beemden"), Natuurpunt Londerzeel (poëzie en beelden in de pastortuin) of Natuurpunt Zuid-West-Vlaanderen (Litenatuur-wandelpaden). Beeldende kunst, in een symbiose van fotografie, schilderkunst en wetenschap, is te zien in "Met of zonder stippen", een tentoonstelling in het Gentse KINA, het natuurmuseum voor kinderen en jongeren. Een citaat uit de folder: "Is natuur op zich geen kunst en ligt kunst niet in de natuur van de mens?". Een bijzonder experiment

ging uit van het Natuurpunthuis in Turnhout. Op basis van één jaar waarnemingen van twaalf natuurliefhebbers in en om de Liereman maakte kunstenaar Brénine een reeks kunstwerken. De schilderijen, maar ook video, boeken en tekeningen werden nadien tentoongesteld in het Natuurpunt Museum.

Natuurpunt Educatie

Het Natuurpunthuis in Turnhout is de vaste stek van Natuurpunt Educatie, de educatieve poot van onze vereniging. De historie van het georganiseerde vormingswerk gaat terug tot het begin van de jaren 1930. Van die periode dateren de eerste cursussen en informatieavonden. In die eerste jaren waren vooral vogels een dankbaar onderwerp om mensen in contact te brengen met de natuur. Dat gebeurde ook toen al door gebruik te maken van didactisch materiaal, zoals blijkt uit volgend verslag van een les uit 1935 over "Het Kemphaantje in de Kempen": "...aanschouwelijk materiaal, door Mr. Misonne Jos van Turnhout bereidwillig meegebracht, gaf een luister te meer aan de degelijke les van den voordrachtgever". Veel later, in 1995, werd het educatief werk verankerd in een aparte structuur. Dat zorgde voor bijkomende financiële middelen vanuit de cultuursector die gebruikt werden voor professionalisering en het vergroten van het aanbod. In 2003 werd Natuurpunt Educatie, als opvolger van Natuur- en Milieu-Educatie De Wielewaal vzw, erkend als gespecialiseerde vormingsinstelling voor natuur, milieu en landschap. Een nieuw decreet op het sociaal-cultureel volwassenenwerk zette vanaf dan

de grote lijnen uit waarbinnen Natuurpunt Educatie haar vormingswerk realiseerde.

Tot 2005 bestond vorming binnen Natuurpunt Educatie vooral uit natuurhistorische cursussen, zowel over soorten als meer recent ook over biotopen en landschappen. Dankzij een lange traditie en de samenwerking tussen educatie, studie en beheer kan een hoge kwaliteit geleverd worden. Vanaf 2006 is er resoluut voor gekozen om het vormingswerk te verbreden. Dat gebeurde deels op vraag van de subsidieverlenende overheid, maar sloot ook aan bij de visie van Natuurpunt. In het beleidsplan 2006-2010 van Natuurpunt Educatie werd het bereiken van nieuwe doelgroepen buiten de natuurbehoudsbeweging een belangrijke doelstelling. Dat maakte dat er de afgelopen jaren veel geëxperimenteerd is. We spraken nieuwe doelgroepen aan, werkten nieuwe cursussen uit, ontwikkelden nieuwe werkvormen en boorden nieuwe thema's aan. Verbreding en diversiteit, waaronder ook interculturaliteit, zal het aanbod in de volgende beleidsperiode 2011-2015 verder kleur geven.

Stilte proeven

De nieuwe aanpak rond vorming en educatie, waarin ook met steeds meer andere organisaties uit diverse sectoren wordt samengewerkt, heeft alvast bijgedragen tot het tot stand brengen van een grotere symbiose tussen natuur, natuurbeleving en (inter)culturaliteit binnen de werking van Natuurpunt. Enkele voorbeelden spreken voor zich. De Week van de Smaak is een eet- en cultuurevenement. Het

*De heide is een mooie plek voor een stiltewandeling.
Foto: An De Wilde*

besteedt niet alleen aandacht aan de voedingsproducten, maar ook aan het erfgoed en de verhalen die ermee verbonden zijn. Natuurpunt Educatie nam daar dit jaar aan deel met "Dürüm in 't groen", Turkse en Vlaamse familierecepten bereid in de schaduw van de mijnterril van Beringen. "De Wereld op je Bord" is een luister- en proefavond in het teken van duurzame ontwikkeling, opgezet in samenwerking met Oxfam Wereldwinkels. Een andere activiteit is "Zet je tanden in de Natuur", een originele zoektocht naar vergeten smaken en de biodiversiteit die ermee verbonden is. Al proevend leer je hoe het de korenwolf verging, wat we ons bij een hennepvreter moeten voorstellen, wat komkommerspinnen zijn en welke dieren zich ophouden in oude hoogstamboomgaarden. Natuurpunt Educatie nam dit jaar ook deel aan het Gentse Belmundofestival met een reeks ecologisch-culinaire stadswandelingen onder de naam "Mee Smoak XL".

Naast "smaak" was ook "stilte" een vernieuwend thema. Hiervoor werkten we samen met het Centrum Waerbeke in Geraardsbergen, Vormingplus Kempen, gemeente Oud-Turnhout en het Hofke van Chantraine vzw in Oud-Turnhout. Natuurpunt Educatie ondersteunde mee het initiatief voor de oprichting van een stilte-overlegplatform om allereerste initiatieven rond stilte vorm te geven en het thema uit te dragen. Op de Dombergheide in Turnhout worden stiltewandelingen georganiseerd. Ruimte creëren om even tot rust te komen – stil te worden –, te luisteren naar de (stilte) gedichten van de deelnemers en te proeven van de stilte in het landschap.

Opgavingen in de Uitkerkse Polder. Foto: Piet Lozie

Watervogels

De winter is het ideale seizoen om naar watervogels te kijken. Rustig vanuit een kijkhut, turend over het water, verrekijker in de aanslag, de thermos koffie binnen handbereik. Zin gekregen? Wij presenteren hier 12 vaak voorkomende watervogels zodat je weet welke mooie vogels je in het vizier hebt.

Tekst: Gerald Driessens

Fuut

De fuut is de grootste vertegenwoordiger uit zijn familie. Dankzij de sterk verbeterde waterkwaliteit zien we de soort opnieuw op onze Vlaamse waterlopen. De fuut dankt zijn naam aan de 18de eeuwse benaming 'aarsvoet' (cf. podiceps). Bij een superzwemmer als de fuut staan de poten zeer ver naar achteren ingeplant. Het woord aars werd mogelijk door het onkuise karakter al snel achterwege gelaten en fuut is een verbastering van voet.

Foto: Frank Snijkers

Dodaars

De dodaars is de kleinste fuutachtige en wordt vanwege zijn formaat en schuwer gedrag veel minder snel opgemerkt. Een klein bolletje dat met een sprongetje onder het wateroppervlak verdwijnt, is vaak het enige wat je te zien krijgt. Het fraaie zomerkleed met opvallend geel mondvlekje is bij man en vrouw identiek. In de winter worden ze valer, geelbruin met een donkere rug.

Foto: Wim Dirckx

Aalscholver

Wat uiterlijk betreft, is dit zonder twijfel de meest voorhistorische watervogel uit de reeks. Iedereen kent de soort van zijn typische 'drooghouding' met gespreide vleugels. De meeste mensen zijn verrast wanneer ze voor het eerst een aalscholver hoog in de bomen zien zitten. Daar kruipen ze om te slapen en te broeden, want de nesten zitten meestal veilig en hoog in een boom.

Foto: Glenn Vermeersch

◀ Bergeend

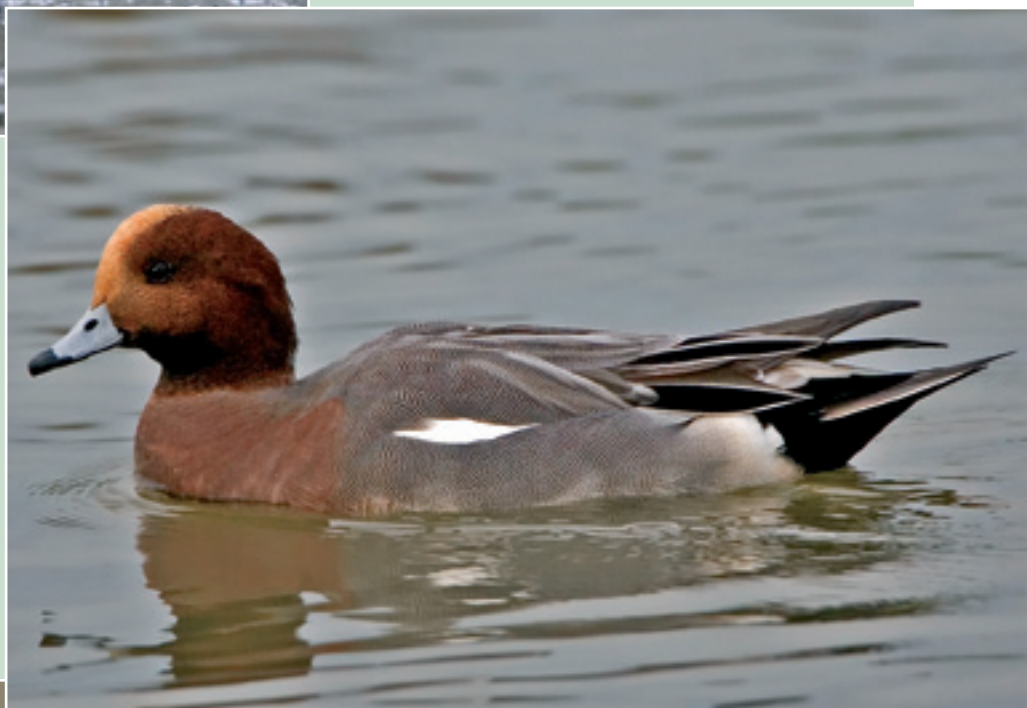
We bevinden ons tussen eend en gans... Van oorsprong is de bergeend een uitgesproken kustvogel maar de grote rivieren waren een poort naar het binnenland. Je kan de soort nu aantreffen tot aan de Maas. De mannetjes zijn feller gekleurd dan het vrouwtje en hebben een rode knobbel op de snavel.

Foto: Vilda/Misjel Decler

▶ Smient

De smient was vroeger gekend als typische 'poldereend' maar tegenwoordig tref je ze ook vaker aan op zoetwaterplassen. Het mannetje is met zijn gele bles heel herkenbaar... of toch in het zomerkleed... Wil je ze in alle kleden kunnen herkennen, dan geraak je best vertrouwd met het typische, geblokte silhouet en de driehoekige, blauwgrijze snavel met zwarte punt.

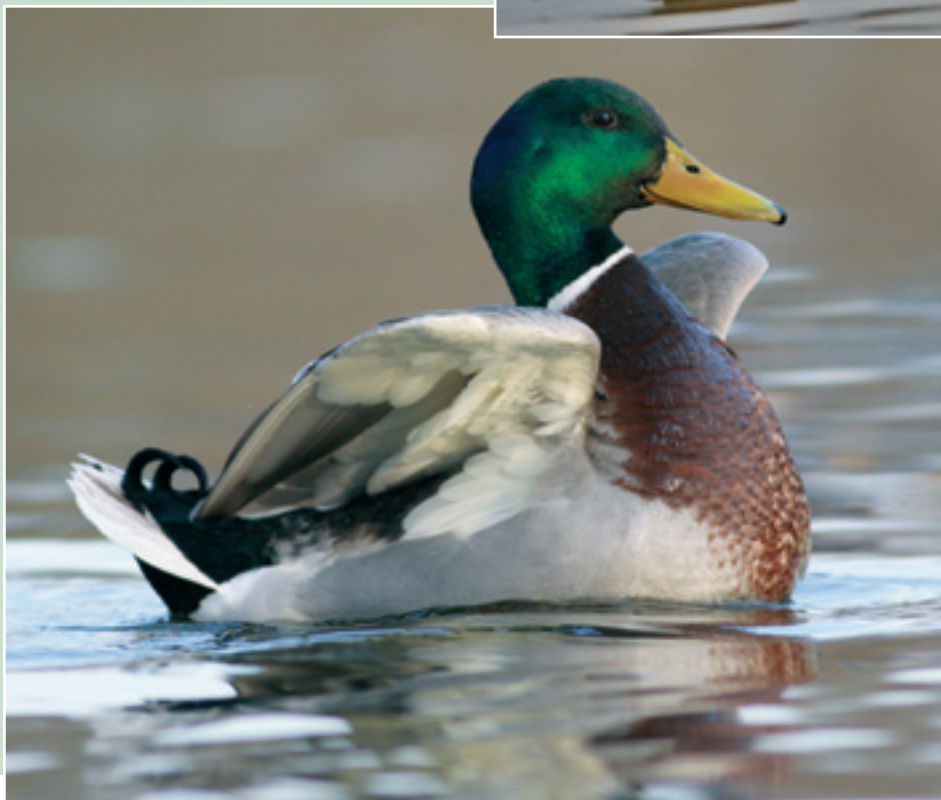
Foto: Rudi Petitjean

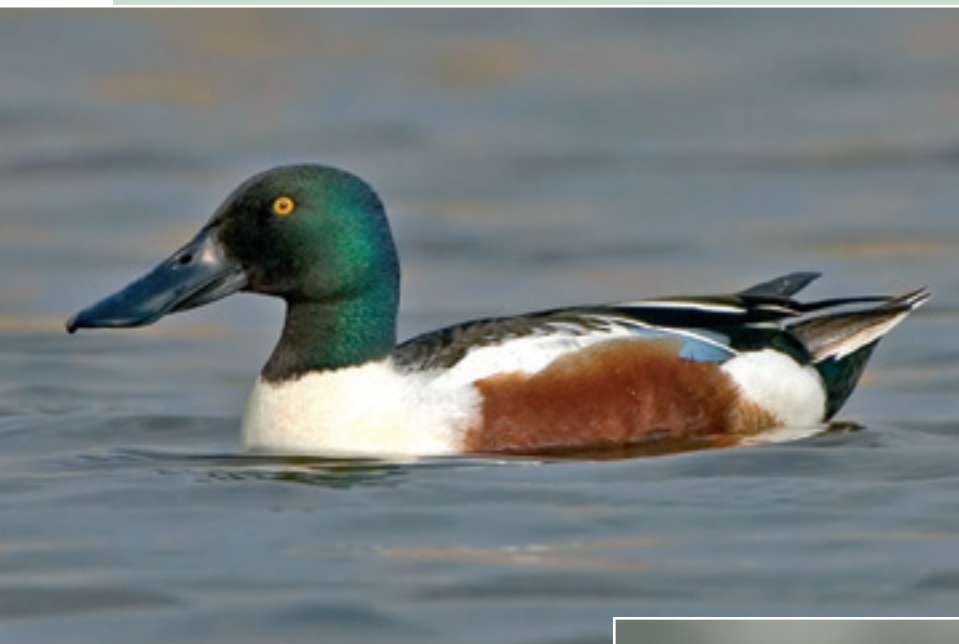

◀ Wilde eend

Onze meest 'klassieke' eend heeft het niet makkelijk, niet alleen omdat nesten vaak worden vertrappeld of uitgemaaid maar ook omdat losvliegende parkeenden op grote schaal voor 'genetische vervuiling' zorgen. Elk familiegroepje waartussen je gele of donkere kuikens kan ontwaren, heeft een tamme of verwilderde parkeend als ouder. Tijdens de kwetsbare broedtijd moeten de bruine schutkleuren het vrouwtje meer bescherming bieden tegen predatoren.

Foto: Luc Meert

◀ Slobbeend

Het mannetje van deze grondeleend (ze eten zwemmend of met hun kop onder water, dus niet duikend) doet door de donkere kop, de witte borst en de roestbruine flank vanop afstand wat aan een bergeend denken. Maar de horizontale houding, het vaak nekloos silhouet en de snavel die vrijwel constant het water raakt, maken deze soort vrij gemakkelijk herkenbaar.

Foto: Rudi Petitjean

Wintertaling ▶

Ons kleinste en minst opvallende eendje is gelukkig wel het meest luidruchtige. Eens je het typische 'trih-trih' roepje kent, hoor je de soort vaker dan je ze ziet. Wintertalingen vliegen vaak in kleine groepjes en trachten zo het nadeel van hun kwetsbare formaat op te vangen. De combinatie van een rossige kop, een wit horizontaal streepje op de rug en een goudgeel driehoekje op de anaalstreek vormen goede kenmerken voor de mannetjes.

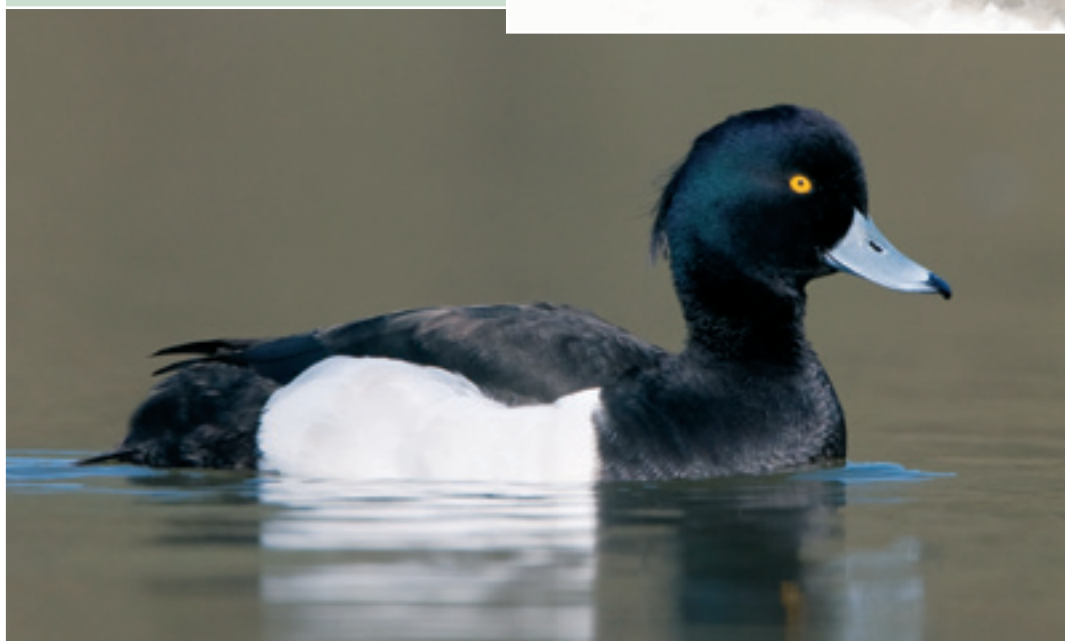
Foto: François Van Bauwel

◀ Kuifeend

De zwarte mannetjes zijn met hun opvallende witte flank van ver te herkennen, zelfs zonder kijker. Het zijn typische duikeenden. De vrouwtjes zijn bruin met een geel oog. In de winter troepen ze samen maar tijdens de broedtijd zijn ze erg stiekem en worden ze gemakkelijk over het hoofd gezien.

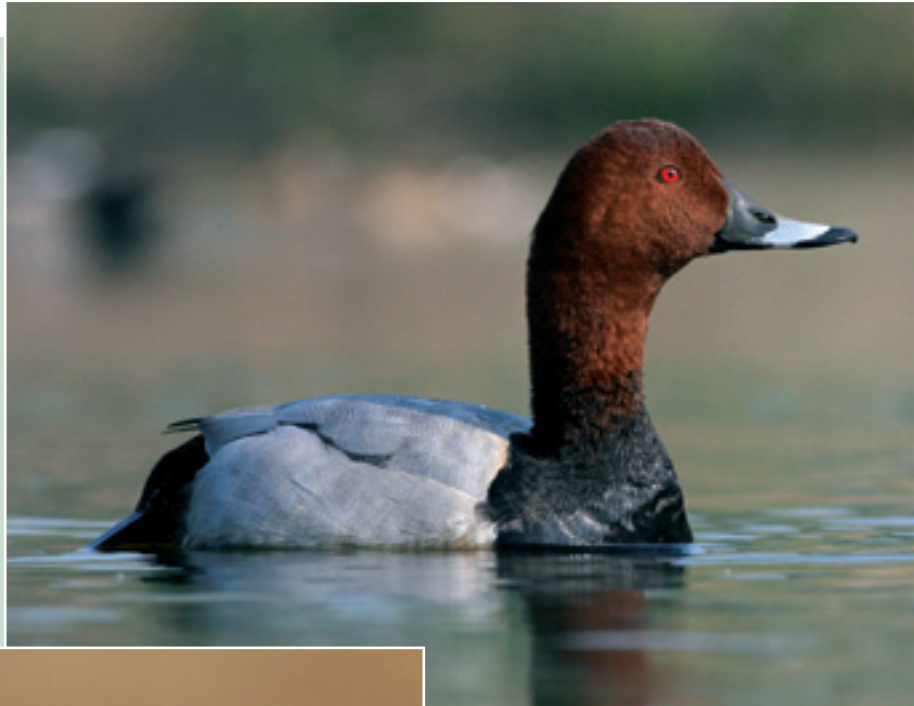
Foto: Wim Claes

Tafeleend

De tafeleend behoort net als de kuifeend tot de duikeenden. Terwijl grondeenden recht uit het water kunnen opvliegen, doen duikeenden dat steeds met een aanloopje. Het mannetje kan je herkennen aan de roodbruine kop, de zwarte borst en het grijze zadel. Het oog is vuurrood. Wanneer je goed naar de kopvorm kijkt zie je een goed soortkenmerk: de holle snavel die mooi overloopt in het voorhoofd.

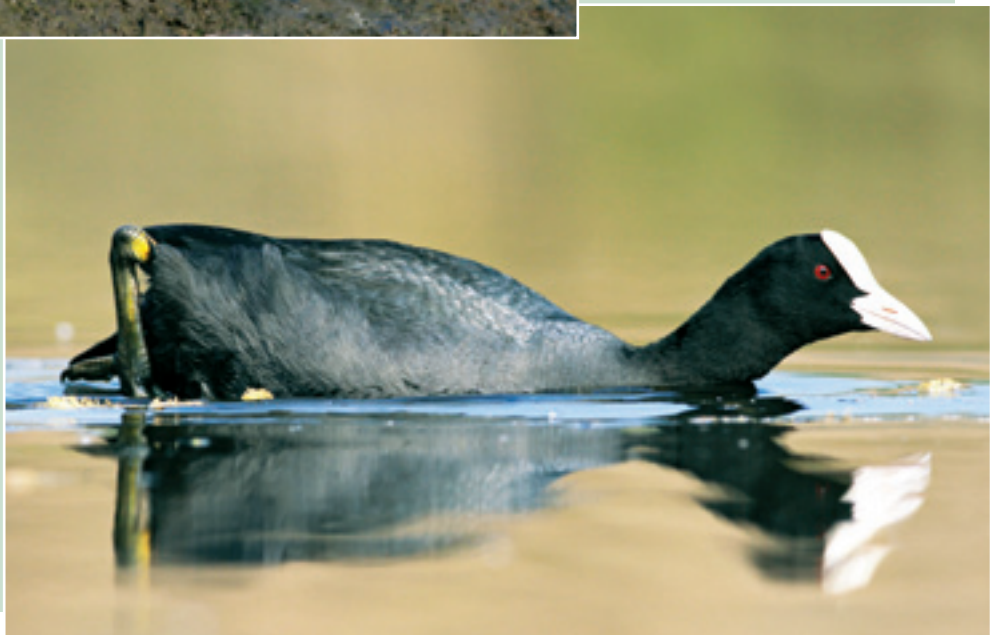
Foto: Luc Meert

Meerkoet

Hoewel nauw verwant aan de waterhoen, is de meerkoet de dikke en logge versie ervan. Je herkent ze aan de witte snavel en bles. In de winter moeten ze vaker het land op om te grazen, een uitgelezen moment om te letten op de merkwaardige voeten met halfronde lobben. Daardoor hebben ze een betere draagkracht op modder en waterplanten. Maar ze gebruiken ze ook om het plantenmateriaal aan te stampen tijdens de nestbouw.

Foto: Luc Meert

Waterhoen

Vele mensen weten niet dat we met deze soort bij de ralachtigen belanden. Waterhoentjes zijn erg sociaal maar steeds alert, dat laatste uit zich in de intensiteit van het staartwippen. Zo zijn parkvogels veel rustiger. De jongen van de eerste broedsels helpen vaak intensief mee om de latere jongen groot te brengen, wat de kans op slagen sterk doet toenemen.

Foto: Luc Meert

Natuur- en Milieucentrum De Bourgoyen

Ten westen van Gent strekken zich de Bourgoyen uit, een waardevol natuurgebied dat van stadsuitbreiding gespaard bleef.

Het open landschap in het valleigebied van de Leie bestaat uit vochtige graslanden, doorsneden met sloten en grachten. Samen met het stadsbestuur van Gent bouwde Natuurpunt Gent de Bourgoyen uit tot een schitterende brok natuur. Het gebied behoort tot de top vijf van de overwinteringsgebieden voor watervogels in Vlaanderen en het wint nog altijd aan belang. Je vindt er duizenden eenden en steltlopers.

Foto: Frank Maes

De stadsdiensten en Natuurpunt Gent bundelen in het Natuur- en Milieucentrum de krachten om de bezoeker maximaal te verrassen met een ruim aanbod van activiteiten. Je vindt er allerlei informatie over Natuurpunt Gent, over de Bourgoyen en andere Gentse natuurgebieden (Assels, Latemse Meersen, Leeuwenhof, ...) en allerhande folders over natuur, milieu en duurzaam bouwen in Gent. Je kan ook een verrekijker huren en een plannetje van het gebied met de wandelroutes verkrijgen.

Elke eerste zaterdag van de maand vertrekt om 14u30 een gratis wandeling door de Bourgoyen. Je kan ook geleide wandelingen voor groepen aanvragen bij Natuurpunt Gent, scholen kunnen hiervoor terecht bij de collega's van de milieudienst van de stad.

In de Natuur.cafetaria kun je na een fikse wandeling genieten van een drankje of hapje, geserveerd door vrijwilligers van Natuurpunt Gent.

Natuur- en Milieucentrum De Bourgoyen
Driepikkelstraat 32, 9000 Gent
Telefoon 09-216 44 78
e-mail: bc.bourgoyen@natuurpunt.be

Onthaal:

Van maandag tot vrijdag van 9u tot 12u en van 13u tot 17u
Zaterdag van 14u30 tot 18u30
Zondag van 14u30 tot 18u30

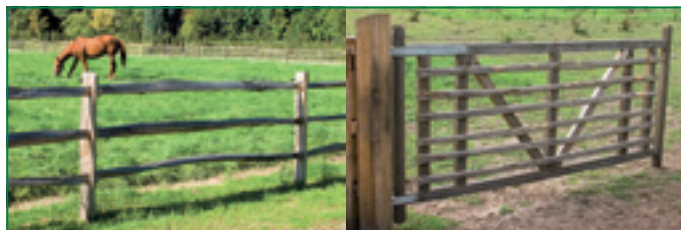
Cafetaria:

Op woensdag van 14 tot 18u
Op zaterdag en zondag van 14u30 tot 18u30
Groepen die een natuuractiviteit organiseren in de Bourgoyen, kunnen buiten de vaste openingsuren de cafetaria reserveren.

Foto: Benny Cottele

Alle info over de bezoekerscentra van Natuurpunt op www.natuurpunt.be/bezoekerscentra en in de colofon op p. 55.

ECOLOGISCH EN TIJDLOOS DESIGN...

De kastanjehouten producten van **CASTANEA**, tuinafsluitingen, tuinpoortjes, steunpalen, Post & Rail-afsluitingen, enz... passen door hun tijdloos design in elke tuin. Ze zijn afkomstig uit de ecologisch beheerde hakhoutbossen van de Limousin en zijn van nature bestand tegen schimmel en vocht. Impregneren is dus overbodig.

CASTANEA
de natuur bekent kleur

In heel Vlaanderen vind je verkoopadressen van **CASTANEA**. Voor meer informatie over het volledige **CASTANEA** assortiment bel naar **0473 43 00 87** of surf naar **www.castanea.be**

Natuur vroeger & nu:

Het Meldertbos:

van kasteeltuin en verlaten bos tot natuurgebied

Tekst: Anneleen Van Thillo, foto's: Pieter Abts

Vandaag kennen we Meldertbos als een open parklandschap met bloemrijke gras- en hooilanden, monumentale boomgroepen en een groot kasteel. Maar de toekomst van het gebied heeft er niet altijd even mooi uitgezien. Een halve eeuw lang werd het bos, dat aan Meldert (Hoegaarden) grenst, aan haar lot overgelaten en bepaalden honderden populieren het uitzicht. In 2005 kreeg de natuur de kans om zich te herstellen. Een herstelproject van Natuurpunt zou de sfeer van weleer in het Meldertbos oproepen, zodat het opnieuw een natuurgebied zou worden met de allure van een landschapspark.

Vroeger

Meldertbos is niet zomaar een bos, maar een natuurgebied met zeer veel cultuurhistorische elementen. Er staat een groot kasteel, compleet mét toren, een zwembad, cascade en vijvers, en in de kern zorgen oude hooilanden, spontane en natuurlijke graslanden met veel

bloemrijke kruiden, voor fleurige taferelen.

Het begin van de 20ste eeuw waren hoogdagen voor Meldertbos: tussen 1906 en 1940 bewoonde de familie De Lantsheere het kasteel. Het was August De Lantsheere die er naar het ontwerp van Louis Van der Swaelmen een voor ons land uniek formele tuin aanlegde. Het werd een van de buitenwereld afgesloten paradijs, waar zichtassen, hagen en bomenrijen een idyllische en verrassende sfeer creëerden die tot in de jaren '30 met grote regelmaat onderhouden werd. Tijdens de Eerste Wereldoorlog kregen het bos en het kasteel het zwaar te verduren onder de aanwezigheid van de Duitse bezetters. Aan het begin van de Tweede Wereldoorlog verliet de familie het landgoed en nam de natuur haar plaats in. In 1957 werden honderden populieren aangeplant die vijftig jaar lang het uitzicht van het bos bepaalden

En nu

In 1992 startte Natuurpunt met het beheer van een deel van dit park, maar in april 2005 werd het startschot

gegeven voor het definitieve herstel: de restauratie van dit historische en waardevolle landschap kon van start gaan. Natuurpunt stelde een beheerplan op voor het hele gebied. Een door natuurbeheer gedragen herstel, met respect voor cultuurhistorische elementen, zou Meldertbos in al haar eer herstellen. Concreet hield het parkherstel in dat het coulisselandschap en de opbouw van een gesloten naar een open landschap teruggebracht kon worden.

Natuurpunt liet er geen gras over groeien, nog tijdens de zomervakantie van datzelfde jaar gingen de eerste grote werken van start: 300 populieren tussen het kasteel en de vijvers werden gerooid. Hierdoor kon het oorspronkelijk open terrein met bloemrijke hooilanden opleven en werden enkele structuren uit het parkontwerp van Van Der Swaelmen uit 1911 weer zichtbaar. Op het hoger gelegen gedeelte liet Natuurpunt het bos haar vrije gang gaan. Daar bieden omgevallen bomen mooie kansen voor andere organismen zoals paddenstoelen, insecten en spechten. Ook de toegang tot het gebied werd weer open gesteld en is er een knuppelpad aangelegd in het kader van een provinciaal natuurproject. Zo is Meldertbos vanuit het dorpscentrum via de centrale dreef weer toegankelijk. De kronkelpaden uit de 19de eeuw vormen een mooi natuurplein doorheen het domein.

Natuur voor Iedereen

Meldertbos is 30 ha groot en ligt in Hoegaarden/Meldert. Op 18 April 2010 zal het Meldertbos en het Kasteel het kader zijn voor de Walk for Nature

Meer info: www.natuurpunt.be/velpe-mene

Snel, slim en stijlvol sparen ...

De goedkoopste brandstof met toprendement verbranden : dat is slim sparen !
U kan in een massieve speksteenkachel zelfs probleemloos dennenhout of populier stoken. Schat de energieprijzen voor de komende jaren in en bereken op www.dutry.com hoe snel uw Tulikivi zich terugverdiend : in 5 jaar, 7 jaar, ... ?
U spaart ook het milieu : geen broeikaseffect en topresultaten inzake CO en stof conform de nieuwe testnorm EN 15250.

Eenvoudig in gebruik : 1 tot 4 uur stoken levert 12 tot 24 uur warmte op.

De infrarode stralingswarmte is gezond en droogt de lucht niet uit.

Meer dan 60 stijlvolle basismodellen, en ook met bakovens. Vraag naar onze promotiemodellen !

* Vraag het wedstrijdformulier op een Tulikivi Avond of Tulikivi Circuit. Wedstrijd zonder aankoopverplichting.

Bouwpartner met eco-label
van het Vlaams Instituut voor
Bio-Ecologisch Bouwen en Wonen

TULIKIVI

Voor een toonzaal in uw buurt en een gratis brochure :

- www.9086.dutry.info
- Tel : 056 77 60 90 Fax : 056 77 42 94
- Zend deze coupon naar TULIKIVI Belgium
Jagershoek 10 - 8570 Vichte

MAB 12-09

Noorwegen: natuur, rust en ruimte

www.norge.be - 052 55 52 54 - info@norge.be

Uniek: rondreizen
langs typisch Noorse
vakantiehuisjes en hotels

Steeds voorzien van
wandelkaarten en
infobrochure per streek

Hurtigruten-cruise

Nordic Info (lic.7039)
Brandstraat 112
9255 Buggenhout

Nieuw: Bio Soya Filets & Nuggets

Filet Natuur

Filet Peper

Nuggets

Een gezonde maaltijd bereiden in 3-4 minuten?
Het kan met de nieuwe vleesvervangers van Provamel: Filet Natuur, Filet Peper en Nuggets.
Deze 100% plantaardige producten bevatten van nature geen lactose of cholesterol. Gezond, lekker én gemakkelijk klaar te maken: je zal er meteen weg van zijn! Meer info op www.provamel.com

PROVAMEL.
LOVE YOUR FUTURE

Met minder wasmiddel een nog schonere was

Ecover, altijd geconcentreerd
op het milieu.

Ecover pakt uit met een straffe nieuwkomer!

Het Geconcentreerd Vloeibaar Wasmiddel is **3 keer meer geconcentreerd** dan het gewone vloeibaar wasmiddel. Perfect doseerbaar met een vlekkeloos resultaat. Door toevoeging van een dosis Ecover zuurstof bleekmiddel is het resultaat ook optimaal op wit wasgoed, ook bij lage temperaturen. De kleinere fles heeft grote gevolgen: per wasbeurt 60% minder verpakking en tot 74% vermindering in transport.

Ecover reinigt zoals altijd krachtig en efficiënt, maar is zacht voor de natuur. Alle producten worden ontwikkeld en vervaardigd in onze unieke ecologische fabriek.

Meer info op www.ecover.com

DE NIEUWE EL 42

HET BESTE VAN SWAROVSKI OPTIK

Beschikbaar vanaf 1 januari 2010

SEE THE UNSEEN

WWW.SWAROVSKIOPTIK.COM

SWAROVSKI OPTIK BENELUX

Verwelkomingsstraat 17, B-1070 Brussel

Tel. 02/556 01 60, Fax 02/556 01 69

info@swarovskioptik.be

SWAROVSKI
OPTIK

**Uitneembaar
katern!**

Het Vinne, het enige natuurlijke meer in Vlaanderen!

Foto: Wim Dirckx

Het Vinne in Zoutleeuw is een provinciedomein waar natuur en natuurbeleving centraal staan. Samen met Natuurpunt en het Vlaamse Gewest werkte de provincie Vlaams-Brabant een visie uit. Via een natuurinrichtingsproject werd het oorspronkelijke meer in 2004 hersteld. En het resultaat mag er wezen! Hier kan je volop genieten van vogels, water en rietmoeras via avontuurlijke wandelpaden, knuppelpaden en uitkijktorens.

Tekst: Liesbet Cleynhens

Witwangstern, foto: Rollin Verlinde

Het knuppelpad leidt je naar de kijkhut. Foto: Gunther Wuyts

Door een samenspel van klimaat en bodemgesteldheid werd in Het Vinne op het einde van de laatste ijstijd een komvormige kuil uitgeschuurd. Deze kuil was een verzamelpunt voor water en zo ontstond het enige natuurlijke meer in Vlaanderen. De naam Het Vinne wil zeggen 'ven' of 'natuurlijke waterplas'. Op oude kaarten heet het gebied 'Bolsterveen', waarbij bolster 'rottende planten' betekent. In de middeleeuwen werd hier regelmatig turf gestoken voor gebruik als brandstof. Tot in de negentiende eeuw stond deze vier meter diepe kuil voortdurend onder water. In 1841 werd het meer drooggelegd, eerst om het als landbouwgrond te gebruiken en later

als populierenplantage. De provincie Vlaams-Brabant kocht het gebied in 1974 aan.

Gelukkig bleven er restanten over van de interessante vegetatie die herinnerde aan het vroegere meer. Twintig jaar na de drooglegging herbergde het gebied, volgens het Bulletin de la Société Royale de Botanique de Belgique, nog steeds een zeer bijzondere flora met veenmoerassoorten zoals wateraardbei en in de afwateringsloten kikkerbeet en watergentiaan. Al in de jaren '80 pleitte Natuurpunt Oost-Brabant ervoor om de natuurwaarden van Het Vinne terug te verhogen en het meer te herstellen.

Nadat het gebied meer dan 100 jaar drooggelegd was, brak de grote dag aan in 2004. Het grootste natuurlijke binnenmeer van Vlaanderen werd via een natuurinrichtingsproject van de Vlaams Landmaatschappij weer in zijn oorspronkelijke staat hersteld. Er ontstond opnieuw een open waterplas met brede oevers waar rietkragen en broekbossen tot ontwikkeling kwamen. De licht hellende oevers van het meer zijn ideaal voor een rijke variatie van oeverplanten met veel schuilgelegenheid voor waterfauna.

① Heide in Haspengouw

De plantengroei is het meest bijzonder op de vroegere meerlob, die Natuurpunt beheert. Hier groeit een rijke heideachtige vegetatie met voor de streek zeldzame soorten, zoals tormentil, veenmos en struikheide. Bovendien groeit hier een heel mooie paddenstoel: de adonismycena, die een speciale voorliefde heeft voor natte heischrale graslanden. Samen met de provincie werkt Natuurpunt hier aan het herstel van heischraal grasland. Door het afschrapen van de bovenste laag (plaggen) krijgt de heide nieuwe kansen. De eerste resultaten zijn hoopvol. In de tweede fase zal de meerlob worden aangepakt en zal er een actief laagveen worden hersteld. Zo keren hopelijk de vroeger voorkomende plantensoorten die nu quasi uitgestorven zijn in Vlaanderen, terug.

De gallowayrunderen die hier grazen zijn de meest zachte medewerkers van Het Vinne. Een galloway is een hoornloos runderras dat oorspronkelijk

Overzichtsplan

uit Schotland komt. Ze zijn geschikt om in natuurgebieden te worden ingezet voor begrazing. Begrazing hoort bij de natuur zoals storm of overstroming. Door begrazing wordt de begroeiing op een natuurlijke manier onderhouden en kan er een grotere diversiteit aan plantensoorten ontstaan. Het galloway-ras vertoont veel overeenkomsten met het oorspronkelijke oerrund. Het is goed aangepast aan het leven in moerassig natuurgebied. Ze behoeven weinig zorg, hoeven niet gemolken te worden en kunnen perfect hun eigen kostje bijeenzoeken. Bovendien hebben galloways een vriendelijk karakter en zijn ze niet agressief.

2 Motte Castelberg

Dit gebied speelde in het verleden een belangrijke rol. Zo liep de grens tussen het Hertogdom Brabant en het Prinsbisdom Luik precies door het meer. Aan de overkant van de Ossenwegstraat ligt de Castelberg, een 10 meter hoge heuvel en één van de best bewaarde mottes in België. Een motte is een vroegmiddeleeuwse woonplaats van een plaatselijke heer. Waarschijnlijk had ze ook een verdedigingsfunctie.

De motte bestond uit twee delen: het opperhof en het neerhof. Het eerste was de eigenlijke motte, een kunstmatige, vaak in verschillende fasen opgetrokken heuvel die meestal met een gracht omgeven was en waarop een houten of stenen toren werd gebouwd. Het neerhof bevond zich, zoals zijn naam duidelijk maakt, aan de voet van de heuvel.

Het omvatte de schuren en stallen en vermoedelijk ook de woonplaats van het dienstpersoneel.

Het is niet uitgesloten dat sommige motten ontstaan zijn uit een neerhof, waarvan de eigenaars een belangrijke economische en sociale rol waren gaan spelen in hun regio. Het mottesysteem is waarschijnlijk in de loop van de elfde eeuw tot ontwikkeling gekomen. Archeologisch onderzoek wees uit dat de motte van Castelberg bewoond werd in de twaalfde en dertiende eeuw, maar in de veertiende eeuw werd verlaten.

Omdat op steile hellingen de begroeiing vaak schraal is, zijn ze heel geschikt voor bijzondere graslandpaddenstoelen. Deze hellingen worden zelden bemest, de voedingsstoffen vloeien snel weg en er wordt ook niet vaak op gelopen. De runderen die de Motte begrazen verkiezen immers de vlakkere delen. Op de steilste kanten van de Motte groeien drie zeldzame wasplaten: sneeuwzwammetje, kleverige wasplaat en gewone weidewasplaat. Ook zeldzaamheden zoals het piekhaarzwammetje, sikkellkoraalzwam en verschillende soorten knotszwammen en aardtongen werden er gezien.

3 Het Klein Vinne en de Getevallei

Naast de meerlob beheert Natuurpunt ook het Klein Vinne, een beekvalleitje met natte graslanden en ruigtes. Deze kleine beekvallei verbindt Het Vinne met

de vallei van de Kleine Gete, die ongeveer een kilometer verder noordwestwaarts samenvloeit met de Grote Gete. De valleien van de Grote en Kleine Gete vormen een belangrijk visiegebied voor natuurontwikkeling en natuurherstel. De provincie Vlaams-Brabant werkt sinds enkele jaren aan de uitbouw van het uitgestrekte Getebos tussen Linter en Budingen.

Natuurpunt startte de voorbije jaren met een reeks natuurontwikkelingsprojecten tussen Hoegaarden en Geetbets. De Getebeemden-Spoorwegzate (Hoegaarden), het Tiensbroek (Tienen), het Doysbroek (Linter), het Vinne (Zoutleeuw) en Aronst Hoek (Geetbets) vormen embryonale kernen van een aaneengesloten natuurcomplex door de Getevallei. Binnen het visiegebied van Natuurpunt ligt ook Meertsheuvel, waar de zeldzame kamsalamander zich thuis voelt. Verder beheert Natuurpunt nog enkele percelen in de Kleine-Getevallei, aan de westrand van Zoutleeuw bij de citadel van Zoutleeuw. De Getevallei loopt in Halen ook naadloos over in een andere groot natuurgebied, het Schulensbroek.

4 Hoogstamboomgaard

Verrassend genoeg herbergt het Vinne ook een waardevolle hoogstamboomgaard. Door het moerassig karakter heeft het gebied last van late nachtvorst, die voor bloeiend fruit dodelijk is. Vandaar ook dat er veel appelbomen staan, die laat bloeien en dat kers, peer en pruim praktisch

Foto: Wim Dirckx

Het bezoekerscentrum, foto: Wim Dirckx

Foto: Gunther Wuyts

Op de Motte groeit het zeldzame sneeuwzwammetje. Foto: Roosmarijn Steeman

ontbreken. De boomgaard bestaat uit de traditionele variëteiten die in het Hageland zeer populair waren zoals de sterreinette, franse reinette, dubbele bellefleur en court pendu. Er zijn nog een 70-tal bomen van bijna een eeuw oud productief. Al die fruitbomen zijn decennia lang niet bespoten en verdienen dus het label bio. Sinds een twintigtal jaren zijn er ook nieuwe bomen van oude variëteiten bij geplant, die nu in productie komen. De boomgaard is met zestig soorten een soort genenbank die de oude appelrassen bewaart. In de holle bomen broedt de steenuil en in de winter verlustigen kramsvogels zich aan het fruit.

5 Vogelparadijs Vinne

Vanuit de uitkijktoren vlakbij het bezoekerscentrum noteren Natuurpunters bijna elke dag vogelwaarnemingen. Vooral in de vroege ochtend en net voor zonsondergang is er altijd een telescoop paraat. Vraag dan zeker wat er op dat moment te zien is! Het Vinne ligt immers op een belangrijke vogeltrekroute. Zeldzame doortrekkers zijn snor, grote karekiet en kleinst waterhoen. Het meer is ook een grote aantrekkingspool voor meeuwen en sterns. Er vestigde zich een kolonie van een 1000-tal kokmeeuwen en ook zwartkopmeeuw was regelmatig te zien. In 2005 en 2006 broedde hier voor het eerst sinds 1957 in België opnieuw een witwangstern. Als je geluk hebt word je onthaald door de geheimzinnige roerdomp, die onzichtbaar zijn spookachtige misthoorn laat horen. Spectaculair is de slaaptrek van duizenden spreeuwen die 's avonds in zwermen over het meer vliegen. Het gebied is sowieso het mooist in de late

namiddag, wanneer de ondergaande winterzon het riet in een prachtige oranje gloed hult.

6 Bezoekerscentrum

In de schuur van de historische Vinnehoeve is er een interactieve tentoonstelling waar een beroep gedaan wordt op al je zintuigen om dit unieke gebied te ontdekken. Je vindt er recente informatie over waarnemingen en nieuwe ontwikkelingen in Het Vinne, evenals toeristische informatie over

de streek. Elke eerste zondag van de maand om 13u30 is er een begeleide natuurwandeling (5 euro). Na even op te warmen in Bistro Het Vinne kan je dan om 15u30 uur een bezoek brengen aan de Sint-Leonarduskerk en haar met kunst beladen geschiedenis op de Grote Markt van Zoutleeuw. In het bezoekerscentrum kan je ook een verrekijker en materiaal voor GPS-tocht of zoektocht huren. Naast het bezoekerscentrum is er een speeltuin, speelbos en picknickweide.

PROVINCIE VLAAMS BRABANT

Met de steun van en in samenwerking met de provincie Vlaams-Brabant, partner voor natuur

Praktisch

Start

Cafetaria Het Vinne, Ossenwegstraat 70, Zoutleeuw

Rolstoelgebruikers

De cafetaria met sanitair is toegankelijk voor rolstoelgebruikers, alsook delen van de Sint-Odulphus- en de Mottewandeling, wel met uitzondering van de kijkhutten.

Meer info

Provinciedomein Het Vinne

011-78 18 19

provinciedomein.zoutleeuw@vlaamsbrabant.be

www.vlaamsbrabant.be/zoutleeuw

Conservator Natuurpunt

Joachim Mergeay

011-74 61 24

www.natuurpunt.be/gete-velpe

www.natuurpunt.be/oost-brabant

Stevige schoenen of laarzen zijn een absolute noodzaak, want door de stijging van het waterpeil, kunnen de paden heel nat zijn. Neem een verrekijker mee om vogels te observeren vanaf de kijktorens en -hutten.

Mobiel bellen zorgt voor meer natuur

Inderdaad, je gsm gebruiken kan de natuur helpen. Want al enkele jaren krijgen de projecten van Natuurpunt de steun van de gsm-operatoren BASE en Ello Mobile (dat gebruik maakt van het BASE-netwerk).

Bellen en sms'en doe je met evenveel gemak bij Ello Mobile als bij andere providers. Ello Mobile is wél de enige die haar opbrengsten integraal aan het goede doel schenkt. Met elk gesprek en elk sms'je steun je onder meer twee projecten van Natuurpunt: het regenwoud in Sumatra en het prachtige natuurgebied Averbode Bos & Heide. Wil je van operator veranderen, schakel dan snel en makkelijk over naar Ello Mobile!

BASE steunt ons op een andere manier. Het biedt het systeem van elektronische facturatie aan. Klanten kunnen hun facturen digitaal ontvangen, zodat er minder papier wordt verbruikt. Goed voor de natuur en het milieu en bovendien een mooie kostenbesparing. BASE schenkt die opbrengst aan Natuurpunt en Natagora. Als je klant bent of wordt bij Base, dan kan je de natuur steunen door jouw factuur enkel nog digitaal te ontvangen. Simpel toch?

Meer info over samenwerking, de projecten én de opbrengsten vind je op www.natuurpunt.be/partners

www.base.be • www.ello-mobile.be

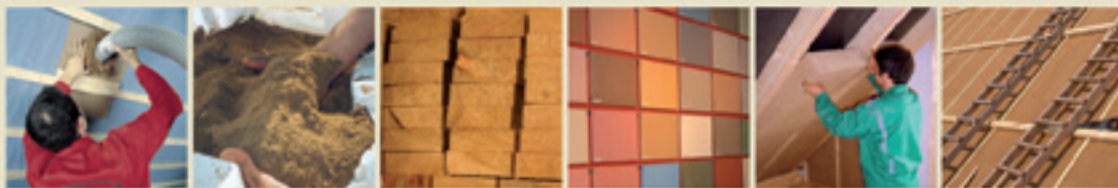
let your heart speak

ECOLOGISCH ÉN GEZOND (VER)BOUWEN ?

Alles wat u nodig hebt voor nieuwbouw, verbouwing en decoratie !
25 jaar ervaring in duurzame, natuurlijke en betaalbare oplossingen.
Gezond voor u en voor het milieu. Bezoek onze toonzaal waar
bio-ecologisch bouwen tot in de kleinste details wordt gedemonstreerd.

KMO Kwikaard 108
2980 Sint-Antonius Zoersel
Tel 03 384 19 07
Fax 03 385 08 41
info@ecologischbouwen.be

onderdakplaten, gevelplanken, natuurpleisters en mortels, kalklei, cellulose-, houtwol- en
vlasisolatie, houten vloeren, tadelakt, leemproducten, natuurverf, hout-behandeling, meubelplaten, ...

www.ecologischbouwen.be

Nieuw bij AIRSTOP

Airstop neemt een volgende wending en biedt via
JOBSTOP vanaf dit jaar een grensverleggende waaier
van "vrijwilligersprojecten" aan. Heb jij ook zin om
deel te nemen aan het **beschermings- en onderzoeks-
project voor Cheetah's**? Breng dan zeker een bezoek
aan onze Airstopkantoren of neem een kijkje op onze
website waar je meer info over onze projecten kan
terugvinden. Wens je een brochure? Stuur dan een
email naar jobstop@airstop.be.

www.airstop.be/jobstop • 070 233 188

Onze Airstopkantoren: **BRUGGE** - Dweerstraat 2 • **GENT** - M. Hendrikaplein 65
ANTWERPEN - Jezusstraat 16 • **BRUSSEL** - E. Jacquemainlaan 76 • **LEUVEN** - Tiensestraat 5

goedkope vluchten

last minutes

reizen op maat

JOBSTOP

AIRSTOP

Budgetreizen

NATUURPUNTREIZEN 2010

 natuurpunt

CYPRUS: van 19 tot 26 maart 2010, **reisleiding:** Ignace Ledegen

SCHOTLAND: 3 tot 13 april 2010, **reisleiding:** Jef Leestmans

BULGARIJE: van 8 tot 16 mei 2010, **reisleiding:** Hendrik D'Hertefelt

ESTLAND: van 22 tot 30 mei 2010, **reisleiding:** Ignace Ledegen

ALGERIJE (EL KALA): van 29 mei tot 6 juni 2010, **reisleiding:** Koen De Smet

GEORGIË: van 4 tot 13 juni 2010, **reisleiding:** Hendrik D'Hertefelt

ROEMENIË: van 3 tot 11 juli 2010, **reisleiding:** Hendrik D'Hertefelt

HONGARIJE: van 21 tot 29 augustus 201, **reisleiding:** Hendrik D'Hertefelt

ZUID-AFRIKA: van 11 tot 26 november 2010, **reisleiding:** Hendrik D'Hertefelt

SPITSBERGEN-CRUISE MET KORTING VOOR NATUURPUNT-LEDEN: 5 tot 15 juli 2010 : begeleiding Prof. Louis Beyens
Lezing door Prof. Louis Beyens op vrijdag 15 januari 2010 - 20 u. - C.C. Berchem

PRESTENTATIE NATUURPUNT-REIZEN EN SPITSBERGEN : VOGELFESTIVAL DAMME - 5 EN 6 DECEMBER 2009 • PROGRAMMA : ZIE WWW.TIERRA.BE

Heidebergstraat 311, B-3010 Leuven • Lic. A 5969

Tel: +32(0)16/25 56 16 Fax: +32(0)16/64 99 95 E-mail: info@tierra.be • Website: www.tierra.be

Natuur.winkel

De Bynnex-kijkers van Natuurpunt

10%
korting voor leden
van Natuurpunt

Oog in oog Beleef de natuur vanop de eerste rij

Bynnex Andes 8 x 42
niet-ledenprijs: 197 euro
(incl. BTW)

Bynnex Everest 10 x 42
niet-ledenprijs: 275 euro
(incl. BTW)

Verkooppunten

Natuurpunt-optiekshop
Pieter De Conincklaan 108 • 8200 Brugge
son@deputter.com • 050-31 50 01

Natuurpunt-winkel
Stationstraat 40 • 2800 Mechelen • 015-43 16 88
www.natuurpunt.be/winkel • winkel@natuurpunt.be

natuurpunt
natuur voor iedereen

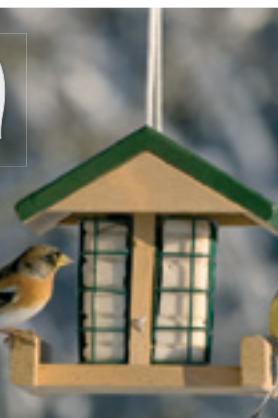
Aanbieding

*Grootste aanbod van vogelhuis,
voederhuizen en nestkasten in Europa.*

Pindablokpakket

Dit voederpakket voor vogels bestaat uit het voederhuisje "Moldau" met daarbij één pindablok original, één met zaden, één met insecten en één met bessen. Leuk en voordelig om eens te proberen!

98056
VAN ~~€ 19,91~~
VOOR **€ 15,99**
(excl. 4,99 verzendkosten)

Bel nu 02-640.00.28 om dit pindablokpakket te bestellen of om onze gratis catalogus aan te vragen. Kijk ook eens op WWW.VIVARA.BE voor meer informatie.

Partner van

Het Smeetshof: het verdronken land van Bocholt

Van uitvalsbasis voor prehistorische jagers tot uitgestrekte maïsakkers in de twintigste eeuw: het Smeetshof in het Limburgse Bocholt legde een hele weg af. Tegenwoordig is het waterrijke gebied langs de grens met Nederland een mozaïek van moerasland, heide, zompige elzenbroekbossen, duin en grasland. 'De evolutie van het Smeetshof is ongelooflijk', vertelt conservator Nol Goossens. 'Het gebied is amper nog herkenbaar.'

Tekst: Koen Dedobbeleer

In 1995 liet het toenmalige Natuurreservaten haar oog vallen op een motorcrossterrein in het Kreielerbos. 'Het terrein was een echte stortplaats', herinnert Nol zich. 'In totaal vulden we 40 zakken vol afval.' Kunstmatige hellingen werden afgegraven, andere delen van het parcours in de stuifduinen bleven intact. 'De steile taluds vormen een microklimaat, perfect voor onder andere solitaire bijen, mierenleeuwen, zandhagedissen en kruipbrem. Zoals het gebied er nu bijligt, is het ideaal voor vogels', zegt Nol. 'Zo jaagt de groene specht er op bosmieren en is het een paradijs voor buizerds. Het doel is de terugkeer van de boomleeuwerik in het Kreielerbos. Hij zit hier al, maar heeft nog niet gebroed.'

"De groene specht jaagt er op bosmieren en het is een paradijs voor buizerds"

Vandaag bezit Natuurpunt 90 procent van het Smeetshof, dat deel uitmaakt van het grensoverschrijdende regionaal landschap 'Kempen-Broek'. Daaraan neemt ook onze Nederlandse zustervereniging Natuurmonumenten, die een belangrijke rol speelde in de aankoop, deel. Natuurmonumenten beheert onder andere het bekende Wijffelterbroek, een overblijfsel van een oud, reusachtig moerasbos. Het Smeetshof is geen eilandje: een hogere grondwaterstand en goede waterkwaliteit komen ook de natuurwaarden in het Wijffelterbroek ten goede. Enkel de Lossing, een kunstmatig kanaal om het gebied te ontwateren, scheidt het Nederlandse elzenbroekbos van het Smeetshof. Op termijn moet ook langs Vlaamse kant een jong elzenbroekbos rijk aan vlinders herrijzen. 'Maar dat zal voor na mijn tijd zijn', lacht Nol.

Gebroeders Smeets

Het afwateringskanaal maakte de streek in de 19e eeuw bruikbaar voor landbouw. Ook de centrale Smeetshoeve dateert uit die periode. In de loop van de twintigste eeuw raakte het gebied meer en meer

Hopelijk broedt de grauwe klauwier hier volgende lente weer. Foto: Luc Meert

Galloways helpen met het beheer van het Smeethof. Foto: Wim Dirckx

versnipperd. Via enkele omwegen, waaronder de gebroeders Smeets, kwam het in de jaren zeventig in handen van een industrieel. Hij vormde het gebied onder luid protest van milieuverenigingen bijna volledig om tot maïsakkers. Onschatbare natuurwaarden gingen verloren.

Pas in 1999 kwamen er nieuwe kansen. Dat jaar kocht Natuurpunt met zo'n 169 ha het grootste deel van het terrein. Dit deel was al bekend als het Smeethof. Met de steun van het Agentschap voor Natuur en Bos, de Vlaamse Landmaatschappij en de vele enthousiaste leden van Natuurpunt werd het gebied in 2004 in zijn oorspronkelijke staat hersteld. Het belangrijkste streefdoel was het vernatten van het gebied, waarbij een moeraszone centraal stond.

Op de drogere stukken mikte het herstelproject op heide, met plaatselijk een bos. Daarvoor werd op enkele delen de bouwvoor, de bovenste verrijkte laag van de bodem, afgeschraapt. 'Later komt een boer het grasland op bepaalde plaatsen maaien, waarna we runderen laten grazen', legt Nol uit. 'Zo hou je de bodem mooi schraal.'

Op tien jaar tijd onderging het gebied door de verschralling een ware metamorfose: van heide- en moerasgebied naar akkerland en terug. 'Je kan je echt laten verrassen, dat is het mooie. Zo zie je geregeld duinriet opkomen dat na een tweetal jaar plaats ruimt voor een lagere soort. Als je het terrein door en door kent, kan je ook ingrijpen naargelang de planten die verschijnen. En dat gaat zo door totdat je weer heide

krijgt. Dat de kolonie bruin blauwtjes uitbreidt, is alvast een opsteker.'

Proef op de som

In totaal helpen zo'n 100 runderen met het basisbeheer. Een groot deel komt uit de stal van Natuurpunt, lokale boeren leveren de andere. In het begin stonden landbouwers nogal argwanend tegenover de begrazing, vertelt de conservator - zouden hun dieren wel voldoende aankomen? Bovendien zorgde een tijdelijke distelexplosie, op sommige plaatsen tot anderhalve meter hoog, in het begin voor verontwaardiging bij boeren. '“Hebben wij daarvoor zo lang gezwoegd”, klonk het. Maar dat krijg je als de bodem te rijk is. Nu zie je amper nog distels of Canadese fijnstraal.'

“In tien jaar tijd ruimde 60 ha maïsveld hier plaats voor een groot doorstroommoeras”

Een boer nam uiteindelijk de proef op de som, zegt Nol. 'Hij vergeleek twee maanden lang de omtrek van zijn dieren op stal en die in de graslanden. Al snel bleek dat die op het Smeethof door de beweging minder vet, maar een groter karkas hadden. Nadien was het geen kunst om ze te overtuigen', lacht hij. Het werken met grote grazers heeft nog andere voordelen. Met de herstelplannen wou men de inheemse soorten zoveel mogelijk verwijderen. Toch bleef een groot deel van de 150 jaar oude Amerikaanse eikendreef behouden omwille van de aanwezigheid van zeldzame vleermuissoorten in de stam. 'Zo'n

eikelnootje maakt geen enkele kans om te kiemen met onze grazers in de buurt', verzekert Nol.

Doorstroommoeras

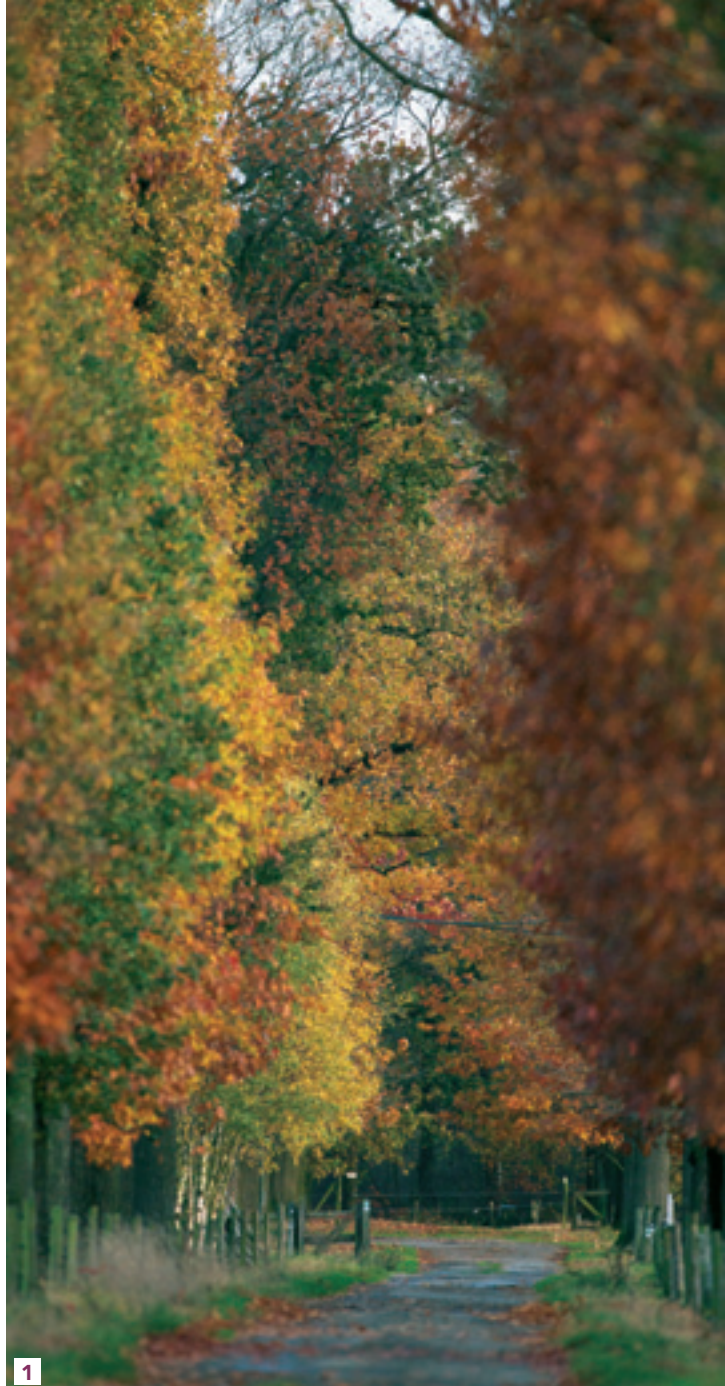
Aan de andere kant van de Weerterweg, op enkele honderden meters van de hoeve, grazen konikpaarden en galloways langs de Lechterrietbeek en Veldhoverbeek. In tien jaar tijd ruimde 60 ha maïsveld hier plaats voor een groot doorstroommoeras. Dat moet een idee geven van het immense, ondoordringbare moeras dat het 'Bocholterbroek' ooit was. Enkel de houtkanten naast de vogelkijkhut getuigen nog van de boerderij die hier ooit lag, verder heersen het groen en de stilte.

Ingrepen zoals de verlaging van de oever van de Veldhoverbeek en het dempen van grachten, zorgen dat bij de minste regenval beekwater in het moeras stroomt. Voor de blauwborst vormt dit het ideale toevluchtsoord. De kleine karekiet zoekt dan weer vooral de vele rietkragen op. 'Dit jaar hadden we het eerste broedend koppel grauwe klauwier. Het blijft afwachten of ze volgende lente weer broeden. Maar als de biotoop goed is, komt dat wel', weet Nol.

Knuppelpaden maken de meest drassige zones voor het publiek toegankelijk. Andere delen van het Smeethof blijven iets beter afgeschermd, om bijvoorbeeld de roerdomp niet te verstoren. In het Kempen-Broek lag al een goed uitgebouw fiets- en wandelpadennetwerk, en ook de Smeetshoeve – met picknickplaats – is zopas gerenoveerd. 'Je ziet voorlopig dat vooral Nederlanders de weg naar het gebied vinden. In Vlaanderen is het Smeethof nog lang niet zo bekend. Maar dat kan snel veranderen.'

1 Deze eikendreef is 150 jaar oud. Foto: Wim Dirckx

2 Paarden in het Smeethof. Foto: Wim Dirckx

1

2

Neem Natuurpunt op in uw testament!

We denken liever niet aan de dag dat we er niet meer zijn.
En toch is het zinvol om dat wel te doen.

Door het opstellen van een testament komt uw geld terecht bij wie u belangrijk vindt. Het is dus goed hierover na te denken, zodat uw nalatenschap een bestemming krijgt die past bij uw persoonlijke voorkeur. En het is een bijzonder geruststellend idee te weten dat alles goed geregeld is.

Naast familie en vrienden kan u ook een goed doel als Natuurpunt opnemen in uw testament. Natuurpunt kan daarmee natuurgebieden aankopen of nieuwe bossen aanplanten. Zodat Vlaanderen ook in de toekomst mooi en groen blijft.

Onder de slogan "Ook als je er niet meer bent, kan je nog meer betekenen dan je denkt" loopt momenteel voor de tweede keer een nationale mediacampagne met de steun van acteur Jan Decleir. U zal hem ongetwijfeld herkennen op radio, televisie en in andere media. De campagne wil de mensen erop wijzen dat ze een goed doel als Natuurpunt kunnen opnemen in hun testament. Dat is uiteraard goed voor Natuurpunt, maar ook voor de erfgenamen kan het fiscaal veel voordeliger zijn, bijvoorbeeld via het systeem van duolegaten.

Om u wegwijs te maken werd er een dossier samengesteld waarin u meer uitleg krijgt over de verschillende vormen testamenten en legaten, de successietarieven, hoe u een testament opstelt, het duolegaat, hoe u Natuurpunt kan opnemen in uw testament, enz. Wil u meer informatie?

- U kan surfen naar www.natuurpunt.be/legaten en daar onze folder en het dossier downloaden.
- U kan bellen of mailen naar Sabine Lemaire op 015-29 72 65 of sabine.lemaire@natuurpunt.be. Zij stuurt u snel onze folder en het dossier op, of zorgt voor een persoonlijk gesprek met Willy Ibens, algemeen directeur van Natuurpunt, indien u dat wenst.

Vlaanderen, klimaatland?

Een nieuw klimaatakkoord moet het Kyoto-protocol vervangen. De uitstoot van broeikasgassen moet drastisch verminderen en de wereld moet zich voorbereiden op de nu al onvermijdbare gevolgen van de klimaatverandering. Werk aan de winkel dus. Ook in Vlaanderen.

Tekst: Steven Vanholme

40% minder

De verplichtingen van het ondertussen welbekende Kyoto-protocol lopen tot 2012. Dus is er dringend een nieuw verdrag nodig. Met meer deelnemende landen en met ambitieuzere doelstellingen. Wetenschappers en het middenveld benadrukken dat onze uitstoot van broeikasgassen tegen 2020 met 30 tot 40% omlaag moet. En met 80 tot 95% tegen 2050. Anders dreigen enorme en mogelijk zelfs catastrofale gevolgen. Daarom is het belangrijk dat het zo snel mogelijk, liefst op de klimaattop in Kopenhagen, tot een nieuw klimaatakkoord komt. Maar de onderhandelingen verlopen traag en moeizaam.

Discussie

De onderhandelaars kwamen in 2009 maar liefst vijf keer bijeen, telkens één of twee weken lang. En tussendoor werd er ook nog druk gemaaid en gebeld. Moeten alle landen hun verantwoordelijkheid opnemen? Of alleen de grote vervuilers? Moeten we eerst reductiepercentages vastleggen, of eerst afspraken maken over welke reducties meetellen? En wie moet dat allemaal betalen? Het zal wellicht niet verwonderen dat alle landen steevast tot de conclusie komen dat het

vooral 'de anderen' zijn die grotere inspanningen moeten doen. Zo komen we natuurlijk geen stap verder.

Sparen en investeren

Raar, want door in eigen land te beginnen, kunnen we veel geld besparen. De Vlaamse woningen staan niet alleen zeer verspreid, ze lekken ook langs alle kanten. Elke euro die we investeren in isolatie verdient zichzelf op zeer korte termijn dubbel en dik terug. Werkgelegenheid en kennisopbouw zijn andere belangrijke redenen om in eigen land aan de slag te gaan. Landen die nu investeren in zonne- en wind-energie, kunnen daar nadien de wereldmarkten mee afschuimen. Bijna had Vlaanderen de boot gemist,

“De uitstoot van broeikasgassen moet met 80 tot 95% omlaag tegen 2050”

maar we zijn er dan toch op gesprongen. Vooral de laatste twee jaar gaat het, ondanks de crisis, snel. Er verschijnen steeds meer zonnepanelen op de daken, en wat onze windmolenbedrijven op de Noordzee presteren, is wereldklasse.

Werk aan de winkel

Maar om de uitstoot van broeikasgassen tot een ongevaarlijk niveau terug te dringen, schakelen we best een versnelling hoger. Ondanks alle reclame voor 'rationeel energiegebruik' gaat het energieverbruik van de Vlaamse gezinnen niet achteruit. Ook met het aandeel van groene stroom blijft het pover gesteld. Amper 6 procent van ons elektriciteitsverbruik komt uit hernieuwbare energiebronnen. Veel overheden aarzelen om resoluut te kiezen voor hernieuwbare energie. En dat beleid heeft impact op de investeringen. Zo vinden bedrijven geen geschikte locaties voor windmolens op land, maar loopt er momenteel wel een vergunningsaanvraag voor de bouw van een steenkoolcentrale zonder enige vorm van CO₂-opvang.

De transportsector is een ander zorgenkind. Voorstellen voor een slimme kilometerheffing blijven in de koelkast steken en er wordt nog altijd stevig geïnvesteerd in

Zonnepanelen op het Natuur.huis in Mechelen. Foto: Luk Daniëls

nieuwe verbindingswegen en bredere snelwegen. Dat meer wegen meer verkeer aantrekken, dringt zeer traag door.

Natuurpunt en energie

Natuurpunt volgt het Vlaams klimaatbeleid op de voet: rationeel energieverbruik, klimaatplan, hernieuwbare energie... Daarnaast steken we ook zelf de handen uit de mouwen. Sinds begin 2008 heeft Natuurpunt een ploeg energiesnoeiers in dienst. Dat zijn vaklui die tijdens een huisbezoek concrete energiebesparingstips geven. Waar nodig plaatsen ze radiatorfolie of installeren ze een spaardouchekop. In 2009 bezochten ze 800 huizen in elf gemeenten tussen Antwerpen en Mechelen.

“Het zal deze eeuw gevaarlijk warm worden”

Via ons project ‘Zonnen voor meer Natuur’ willen we mensen dan weer aanmoedigen om zonnepanelen te plaatsen. Op één jaar tijd hebben meer dan 650 gezinnen via ons zonnepanelen gekocht. De komende jaren willen we ook meer aandacht besteden aan windenergie. Sinds 1 september zijn windmolens in landbouwgebied vergoedbaar. Waar er vragen komen, zoeken we constructief mee naar geschikte locaties.

Adaptatie

Naast het bedwingen van de CO₂-uitstoot, krijgt ook adaptatie meer en meer aandacht. Adaptatiebeleid omvat die maatregelen die nodig zijn om ons aan te passen aan de nu al onvermijdbare gevolgen van de klimaatverandering. Zelfs als we vandaag stoppen met het uitstoten van broeikasgassen, zullen de effecten van de emissies uit het verleden zich nog lang laten voelen. Het zal deze eeuw gevaarlijk warm worden, met extreme weersomstandigheden en zeespiegelstijging tot gevolg.

In april publiceerde de Europese Commissie het Witboek ‘Aanpassing aan de klimaatverandering’. In opvolging daarvan moeten de lidstaten nu eigen aanpassings- of adaptatieplannen maken.

Klimaat en natuur

Er is een nauwe link tussen natuurbescherming en adaptatiebeleid. Natuurbescherming moet het mogelijk maken dat dieren en planten zich kunnen aanpassen aan de klimaatverandering. Bovendien kunnen grote en aaneengesloten natuurgebieden ook de rol van ‘klimaatbuffer’ vervullen: ze kunnen natuurgeweld opvangen of matigen. In het laaggelegen Vlaanderen hebben we dat al begrepen. De natuurlijke overstromingsgebieden langs de Schelde beveiligen de woonkernen tegen overstromingen, zelfs als de zeespiegel 60 cm stijgt. De vochtige gebieden langs de Demer, beschermen de stroomafwaartse bevolkingskernen tegen wateroverlast in tijden van plensbuien, en dienen als buffer om periodes van droogte te overbruggen.

Windmolens in de Noordzee. Foto: Vilda/Yves Adams

Klimaat en zee

Ook bedrijven beginnen na te denken over ‘natuurlijke klimaatbuffers’. Een mooi voorbeeld is de studie ‘Vlaamse baaien 2100’. Een aantal privébedrijven onderzocht hoe de kustregio zich kan voorbereiden op de stijging van de zeespiegel. Ze suggereren om voor de kust een aantal bufferende kusteilanden en zandbanken op te werpen, waarbij ook mogelijkheden ontstaan voor natuurontwikkeling. Zelf besteedden we het voorbije jaar veel aandacht aan de relatie tussen klimaatverandering en de kust. Op onze website vind je de nieuwe publicatie ‘Noordzee, klimaatverandering & biodiversiteit’.

Uitdagingen

Dat alles betekent niet dat Vlaanderen en de Vlaamse natuur nu al voldoende gewapend zijn tegen de gevolgen van de klimaatverandering. De versnippering neemt verder toe, wat de migratie van dieren en planten steeds meer bemoeilijkt. De waterbeleidsplannen en het plattelandsontwikkelingsplan besteden nauwelijks aandacht aan de voorspelde waterschaarste. Ons rioleringsstelsel is niet afgestemd op de afwisseling van lange droogteperiodes enerzijds en intense neerslag anderzijds.

De uitvoering van de engagementen uit het verleden, zoals die van het Natuurdecreet en het Ruimtelijk Structuurplan Vlaanderen, zou ons al een eind in de goede richting duwen. Natuurpunt maakt daar werk van op het terrein, en zet dit waar mogelijk ook op de politieke agenda.

Dieren onder de wielen

Iedereen kent ze wel, de ietwat robuuste dieren met hun zwart-witte kop. Dassen zijn, ondanks hun krachtige pootjes en gespierde lijf, heel kwetsbaar. De kans dat je in Vlaanderen een levende das ziet, is niet zo groot. Het zijn natuurlijk zeldzame dieren, maar je ziet ze spijtig genoeg vaker dood dan levend. Dassen zijn nachttactieve dieren die vaak verrast worden door onze felle autolichten en hierdoor onder de wielen terecht komen.

Tekst: Dominique Verbelen, Katja Claus

Das, foto: Vilda/Rollin Verlinde

Ons dichte Vlaamse wegnnet is voor de das een ware hel. De wegen zorgen voor versnippering van hun leefgebied en voor grote risico's tijdens foera-geertochten. Hun zoektocht naar eten moeten sommige dieren met de dood bekopen. Dat vormt een aanslag op de dassenpopulatie. De dassenpopulatie wordt minder stabiel en Vlaamse dassen komen te vaak plotseling zonder partner te zitten.

“Ons dichte Vlaamse wegnnet is voor de das een ware hel”

De das is spijtig genoeg niet het enige zoogdier met een triest verhaal. Ook de bunzing zie je vaak doodgereden langs de kant van de weg liggen. Hoeveel dieren slachtoffer worden van ons drukke verkeer en wat de impact daarvan is op de populaties weten we niet precies. Daarom startte het Departement Leefmilieu, Natuur en Energie (LNE) van de Vlaamse overheid samen met Natuurland en Vogelbescherming Vlaanderen het project “Dieren onder de wielen”.

Metten is weten

Met dit project willen we in kaart brengen hoeveel faunaslachtoffers er op de Vlaamse wegen vallen, welke diersoorten verkeersgevoelig zijn en waar in het Vlaamse wegnnet de belangrijkste knelpunten liggen. Zo willen we heel wat verkeerssassen veiliger maken, voor de dieren, maar vooral ook voor de menselijke weggebruikers. Het project “Dieren onder de wielen” roept op om alle dode en aangereden dieren op de Vlaamse wegen te melden.

Slachtoffers

Het Vlaamse wegnnetwerk en voertuigenpark zijn indrukwekkend. In 2006 had Vlaanderen een wegnnet van maar liefst 70.195 km. Op die Vlaamse wegen werd in datzelfde jaar 55,4 miljard km gereden. Elk onderzoek voorspelt dat de verkeersintensiteit nog een hele tijd zal blijven groeien. In het kader van het Europees Jaar voor het Natuurbehoud in 1995 nam

Ecoducten in Vlaanderen

Ons wegennetwerk doorsnijdt vaak leefgebieden van dieren. Om er voor te zorgen dat zij veilig de weg kunnen oversteken, kan er een ecoduct worden aangelegd. Dat viaduct verbindt het leefgebied opnieuw voor zowel dieren als planten. Een raster aan weerszijden van de weg leidt de dieren naar een veilige oversteekplaats, maar houdt ze ook van de weg en voorkomt zo vaak ernstige ongevallen.

In Vlaanderen liggen momenteel 2 ecoducten: ecoduct De Kikbeek verbindt de door de E314 doormidden gesneden Mechelse Heide in Maasmechelen en ecoduct De Warande verbindt het Meerdaalwoud aan weerszijden van de N25 in Bierbeek. Een intensieve monitoring, die gebruik maakt van een heel divers gamma aan technieken, toont aan dat in beide gevallen alle doelsoorten de ecoducten gebruiken, en dit al vrij snel na de aanleg. Het gaat dan zowel om de aalbare soorten zoals de ree en de haas, maar ook allerlei marterachtigen, vleermuizen, insecten, spinnen,

amfibieën, reptielen,... maken er gretig gebruik van. Een derde ecoduct De Munt is volop in aanbouw en zal de E19 en hogesnelheidslijn ter hoogte van Wuustwezel overspannen. Ook hier zal het gebruik op de voet gevolgd worden.

Ecoduct Kikbeek, foto: François Van Bauwel

Das als verkeersslachtoffer. Foto: Vilda/Rollin Verlinde

Vogelbescherming Vlaanderen het initiatief om verkeersslachtoffers onder dieren in kaart te brengen.

Het project resulteerde in het naslagwerk 'Dieren onder onze wielen - Fauna en wegverkeer'. Een extrapolatie van de cijfers bracht de teller toen op minstens 4 miljoen grotere, in het wild levende dieren per jaar.

Een duizelingwekkend cijfer dat vermoedelijk zelfs een onderschatting was van het werkelijke aantal. Intussen, twaalf jaar later, is het wegennet aanzienlijk uitgebreid en rijden meer wagens meer kilometers. Wellicht nam het aantal faunaslachtoffers op onze wegen dus verder toe.

“Zo willen we heel wat verkeersassen veiliger maken, voor dieren én mensen”

Maatregelen

Gelukkig zijn de tijden aan het veranderen: voor de aanleg van nieuwe wegen moet er een milieueffectenrapport opgesteld worden. Met ecoducten, faunapassages en amfibieëntunnels wordt getracht de gevolgen van habitatversnippering tegen te gaan. Dat ontsnipperende maatregelen kunnen renderen, werd intussen al voldoende aangetoond. In Vlaanderen nam men de voorbije jaren enkele succesvolle ecoducten in gebruik (zie kadertekstje).

Hoe meewerken?

Het succes van “Dieren onder de wielen” hangt af van het aantal meldingen dat we binnenkrijgen. Daarvoor hebben we jouw hulp nodig. Heb je zelf ergens een verkeersslachtoffer gezien, dan kan je dit melden via de website www.dierenonderdewielen.be. Je kan er de soort en de exacte locatie op een kaartje ingeven. De ingezamelde kennis over verkeersdode dieren zal dan worden geanalyseerd en kan er hopelijk mee toe leiden dat het aantal slachtoffers drastisch daalt.

Vleermuizen speuren in de winter

Elke winter kruipen zo'n 150 vrijwilligers met een passie voor vleermuizen in forten, ijskelders en bunkers voor de wintertellingen. De vleermuizenwerkgroep telt jaarlijks gemiddeld 12.000 vleermuizen op 300 plaatsen. Een van hen is Kris Boers, al meer dan 15 jaar telt hij 's winters trouw deze beschermde zoogdieren.

Tekst: Sofie Versweyveld

"Iets meer dan 15 jaar geleden nam ik voor het eerst deel aan een studieweekend in het Fort van Oelegem (bij Antwerpen)" Vertelt Kris. Daar is mijn passie voor vleermuizen geboren. Rondnaden in de forten is een jongensdroom. Je vuil maken, rondwandelen in de oude kamers en gangen, kruipen in de wandelgangen, wat wil je als jongen meer. Dat je dat kan combineren met een speurtocht naar overwinterende vleermuizen maakt het nog mooier.

Het eerste jaar dat je gaat tellen, loop je mee met een ervaren iemand. Je leert eerst de vleermuizen zoeken,

want die zitten verstopt in allerlei gaten en kieren en zie je niet op het eerste zicht hangen. Pas als je de kunst van het speuren goed onder de knie hebt, leer je de soorten herkennen. Aangezien vleermuizen verstopt de winter doorbrengen is dit geen eenvoudige opgave.

Je kan een vleermuis herkennen aan verschillende kenmerken zoals de grootte van het oor en de pootjes, de kleur van de snoet en de oortjes. Het is een optelsom van verschillende eigenschappen die je doen besluiten welke soort er zit. Door veel te kijken en er onderling over te praten leer je het.

"Rondnaden in de forten is een jongensdroom"

Hier in Vlaanderen tellen we in forten, ijskelders en bunkers. In een fort heb je de gangen, kamers en watergangen. Je telt steeds met twee of drie zodat de telling juist is. Alleen in de watergang tel je alleen om de vleermuizen zo weinig mogelijk te verstoren. Daar breng je gemakkelijk zo'n 2 uur op je huppen door. Je moet er wat voor over hebben. De vleermuizen zitten doorgaans goed verstopt, zodat je ze gelukkig niet te erg kan storen als je goed oplet. Als er dan eens eentje wat lager hangt, dan offer je jezelf op en ga je door het water.

De winter is de ideale moment om vleermuizen te tellen. En dan nog blijkt uit studies dat je slechts ongeveer de helft van de overwinterende beestjes telt, al hangt dit af van de mogelijkheden om weg te kruipen. De rest zit zo goed verstopt dat je ze over het hoofd ziet. De cijfers gebruiken we om de vleermuizen te beschermen. De tellingen binnen Natura 2000 gebied rapporteren we aan Europa. Momenteel zien we het aantal vleermuizen er in de overwinteringsplaatsen

Het Fort van Oelegem waar het voor Kris begon. Foto: Peter Simonts

steeds op vooruit gaan. In de jaren '70 kenden de diertjes een echte dip. Door het veelvuldig gebruik van pesticiden waren er niet voldoende insecten en dus minder vleermuizen. Ondertussen lijken de populaties van sommige soorten zich te herstellen.

Internationale uitwisseling

We werken al meer dan 10 jaar samen met Nederland en Frankrijk, wisselen ervaring uit, gaan bij elkaar tellen. Vier jaar geleden ben ik voor het eerst naar Polen gaan tellen. Daar komen vleermuiskenners van over heel Europa samen. Er is een groot overwinteringsgebied in het plaatsje "Nietoperek", wat heel toevallig "vleermuisje" betekent in het Pools. In Polen waren er te weinig tellers en dus riepen ze de hulp in van Europa. Daar zijn veel internationale contacten ontstaan.

"In een watergang breng je gemakkelijk twee uur op je hukken door"

Van zo'n uitstap leer je enorm veel bij. Niet alleen over de herkenning van vleermuizen maar ook over de werking. In Nietoperek is er een groot onderaards gangenstelsel. Hier overwinteren zo'n 35.000 vleermuizen! Ze hangen in grote trossen van 40 tot 250 stuks. Niet evident om te tellen. Hoe vaak je ook telt, je krijgt nooit twee keer hetzelfde aantal. In de regio zijn ook een aantal bunkers die tot voor kort niet geteld werden. De Vlamingen en Nederlanders zijn dit beginnen doen. Wij hebben namelijk onze eigen technieken om vleermuizen op te sporen in de vele gaten en spleten. In veel andere landen hangen vleermuizen vrij waardoor je ze makkelijker ziet hangen.

Vleermuizen tellen in Polen, links Kris Boers.
Foto: John Haddow

Het zoeken is een techniek op zich die ze van ons hebben geleerd.

In Vlaanderen hebben we recent bezoek gekregen van Nederlanders en Britten. Onze manier van tellen en zoeken is heel specifiek en daar willen zij graag van leren. In Groot-Brittannië gaat het er geheel anders aan toe bij de tellingen. Daar gaat er niemand "onder de grond" (ook het speuren in bunkers en forten wordt hieronder verstaan) zonder een speleologieopleiding specifiek voor vleermuistellers. Zij zijn uitgerust met touwen en een helm. Een heel ander zicht. Wij hebben enkel een waadpak en een zaklamp. Die internationale dimensie geeft de wintertellingen een mooie meerwaarde. Zowel naar kennis als naar sfeer.

Iedereen welkom

Heb je interesse in vleermuizen en wil je graag deelnemen aan de wintertellingen dan ben je zeker welkom. Elke winter nemen we tientallen nieuwelingen mee in de forten. We zorgen er dan telkens voor dat er een mooi evenwicht is tussen ervaren tellers en nieuwe tellers. Het liefst zien we die natuurlijk de winter nadien weer komen maar ergens is het ook een soort sensibilisatie want vleermuizen hebben nog steeds een negatief imago.

En dan de zomer...

In de zomer trekken we er vaak met de batdetector op uit. Daarmee kan je de ultrasone geluiden van vleermuizen opvangen en horen. Dan zie je ze in actie. Maar er is ook werk aan de winkel. Vaak werken we dan aan het inrichten van de winterverblijven. In sommige overwinteringsplaatsen is er bijvoorbeeld een te grote temperatuurschommeling. Dan zorgen we er voor dat we de ingang beter afsluiten zodat de temperatuur stabiel wordt. En zo wordt het weer winter en wordt de jongen in mij wakker, dolend door de forten.

Meer info: www.natuurpunt.be/vleermuizen

Zoeken in de kleinste gaatjes, Polen. Foto: John Haddow

Haboe kriebelbeste Natuur Speurder! De winter is in aantocht! Kijken jullie ook zo uit naar het sneeuwballen gooien, sleeën en schaatsen? Zouden de dieren in de winter ook zo veel pret hebben? Piepel en Soeza

Voeren en beloeren

's Winters geraken vogels moeilijk aan voedsel, net wanneer ze het dubbel zo hard nodig hebben. Ze hebben extra veel energie nodig om warm te blijven.

Er zijn bijna geen insecten en ook de bessen zijn vaak op. Regen en sneeuw maken het moeilijk om voedsel te vinden. Gelukkig zijn er heel wat mensen die de vogels een handje helpen. Ze hangen vetbollen in de bomen, zorgen voor een schaalkje zaadjes en strooien elke dag kruimeltjes op het terras ... Niet alleen help je de vogels op die manier, je krijgt er een schitterend spektakel voor terug!

Twee soorten die je vast en zeker in de tuin zal vinden zijn de koolmees en de pimpelmees.

De **pimpelmees** is de kleinste van de twee. Je herkent ze aan het blauwe petje, een brede donkere halsband en een brede streep door het oog. De buik is geel, met een smalle grijszwarte middenstreep.

Net omdat je dan jouw tuinvogels zo makkelijk en goed te zien krijgt, vraagt Natuurpunt aan iedereen om op 6 en 7 februari de tuinvogels te tellen. Op die manier krijgen we een beter beeld over de aantallen vogels die in Vlaanderen nog voorkomen.

De **koolmees** is groter dan de pimpelmees. Ze heeft een (kool)zwarte pet met grote witte wangen. Op hun knalgele buik hebben ze een brede zwarte streep, net of ze een das dragen.

Heb jij ook zin om mee te tellen? Bekijk dan de folder bij dit Natuur.blad. Daarin vind je nog meer leuke tuinvogels.

Tekeningen: Pascale Vantieghem

Buiten!

Gaan jouw tuinvogels ook steeds vliegen wanneer je ze wat beter wil bekijken?

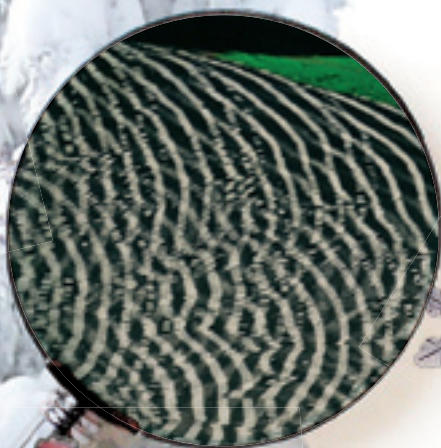
Dan hebben we hier dé oplossing. Knip een strook papier net zo breed als het raam. In het midden knip je twee gaatjes van ongeveer 3 cm groot, zorg dat je erdoor kan kijken (net als bij een masker). Hang nu deze strook tegen het raam. De vogels kunnen jou niet meer zien, maar jij hen (door de twee gaatjes) wel.

Micro-Macro

Weet je wat dit is? Mail je antwoord vóór 15 februari naar

natuurspeurder@natuurpunt.be en maak kans op een aankoopbon ter waarde van 10 euro in onze Natuur.winkel. Doen!

Groene vuile vingers:

Jij weet vast wel wat een vetbol is. Je kan ze in de winkel vinden, maar waarom zou je ze kopen als je ze ook heel goed zelf kan maken? Het is leuk om doen en zo'n vetbol helpt heel wat vogels de winter door. Hierbij heb je hulp van mama of papa nodig!

Wat heb je nodig:

- oud frituurvet (geen vloeibaar vet natuurlijk)
- fijn zadenmengsel (dit vind je in de tuincentra).
- lege brikverpakkingen (bvb melkkarton)
- jutetouw (40 cm per brik)

Maak de brikverpakkingen langs de bovenzijde volledig open, in de bodem prik je een gaatje. Halverwege het touw knoop je een stokje en dan steek je het touw door het gaatje in het brik, zodat het stokje binnen zit. Smelt wat vet in een pan en meng de zaden er doorheen. Het vet moet nét vloeibaar zijn, houd het vuur dus laag. Schenk nu het zaad-vetmengsel in de brikdoosjes en laat het opstijven op een oude krant. Dat er een beetje vet uit loopt is niet erg. Wanneer alles opgesteven is knip je het brik weg. Hang je eigen vetbol aan het touwtje op in de tuin.

De natuur in

Op tocht in Landschap De Liereman met Piepel en Soeza!

Heb je al gehoord over Het Landschap De Liereman in Oud-Turnhout? Marc De Bel, de bekende jeugdschrijver, schreef net het gloednieuwe Boeboek-boekje 'Stille Waters, Woeste Gronden' over dit natuurgebied met Piepel en Soeza en de speciale konikpaarden die je hier tegenkomt in de hoofdrol. En vanaf nu kan je samen met je mama en papa, je broertjes en je zusjes en de knotsgekke Boeboeken Piepel en Soeza op verkenningstocht trekken door het mooie natuurgebied. In het bezoekerscentrum kan je zelfs een rugzakje lenen met spannende opdrachten die jullie wandeltocht nóg leuker maken! En wanneer jullie tocht er op zit, kan je nog heerlijk lang spelen in het nagelnieuwe Boeboekkindelhoekje in het bezoekerscentrum. Waar wacht je nog op?

Info: Bezoekerscentrum Landschap De Liereman - Schuurhovenberg 43
2360 Oud-Turnhout - 014-42 99 66
bc.deliereman@natuurpunt.be – www.natuurpunt.be/bezoekerscentra

Nieuwe verpakking Natuur.blad op de composthoop!

Je hebt het misschien niet gemerkt, maar vanaf dit nummer krijgt het Natuur.blad een nieuwe verpakking: biofolie met "OK Compost Home"-garantie. Net als voordien een biologisch afbreekbare verpakking en dus niet gemaakt is van aardolie, zoals een klassieke plastic verpakking, maar wel van hernieuwbare grondstoffen zoals maïs, gist of aardappelen. Dat biedt heel wat ecologische voordelen, zowel bij de productie als de verwerking.

Totnogtoe droeg onze bioverpakking het certificaat "OK Compost". Producten die voorzien zijn van dat label zijn biologisch afbreekbaar in een industriële composteerinstallatie. Probleem was dat deze verpakking niet composteerde op de composthoop en officieel ook niet in de gft-bak mocht. OVAM onderzoekt nog de behandeling ervan. Sinds kort is de wikkel die we gebruiken voor Natuur.blad ook beschikbaar met het keurmerk "OK Compost Home", dat de volledige biologische afbreekbaarheid waarborgt, zelfs op de composthoop thuis. Natuurpunt heeft dan ook niet geaarzeld om de verpakkingstof te schaffen met dat label!

Natuur voor iedereen

Natuurpunt doet er alles aan om je zo goed mogelijk te verwelkomen in de natuurgebieden. Naast nieuwe wandelpaden en kijkhutten werken we ook aan leuke bezoekerscentra, die het startpunt zijn voor een verkenning van het gebied. Bezoekerscentrum De Klapekster in Hoogstraten kon recent de openingsuren uitbreiden dankzij het Leaderproject Markante Kempen: voortaan kan je er van donderdag tot zondag terecht van 13u tot 17u. Bovendien toveren we het Natuur.huis in Kiewit (Hasselt) vanaf januari om tot een heus bezoekerscentrum. Ten slotte zal Natuurpunt vanaf januari als partner aanwezig zijn in bezoekerscentrum 't Vloot (Lummen) bij het Schulensmeer.

Alle info over onze bezoekerscentra vind je op www.natuurpunt.be/bezoekerscentra.

Historische pijlpunt gevonden in Averbode Bos & Heide

Tijdens de uitvoering van grootschalige natuurherstelwerken in het natuurgebied Averbode Bos & Heide werd een prehistorische pijlpunt gevonden. Een archeoloog van de Vlaamse Landmaatschappij – die erop toe ziet dat er bij de werken geen archeologische sites verloren gaan – vond de pijlpunt tijdens een prospectie van de afgeplagde terreinen. De vondst stamt uit het Mesolithicum (Midden-Steentijd) en bewijst dat de prehistorische mens dit stukje natuur reeds 9000 jaar geleden tot zijn jachtgebied maakte.

De pijlpunt werd vervaardigd uit een exotische oranjebruine silexsoort, wat aantoont dat de mens toen al internationale contacten, mogelijk met Frankrijk, onderhield. De werken in Averbode Bos & Heide kaderen in het Europese Life-project en het Vlaamse natuurinrichtingsproject en zijn ondertussen halfweg.

Natuurpunt flitst!

Blijf je graag op de hoogte van alles wat er beweegt binnen natuurpunt, de natuurgebieden en de dieren? Schrijf je dan in op onze nieuwsbrieven! Op onze website (natuurpunt.be > Doe Mee > E-zines) krijg je alvast een voorsmaakje van alle e-zines waarop je je kan abonneren. Van de algemene Natuur.flits, over de beleid, studie, en natuureducatie.flits tot specifieke nieuwsbrieven over paddenstoelen, zoogdieren en vlinders. Wist je al dat we onlangs ook twee nieuwe flitsen aan ons gamma toevoegden; de vogel.flits (speciaal voor vogelfans) en de ongewervelden.flits (voor iedereen die alles wil weten over kevers, libellen, bijen en soortgenoten). Om onze nieuwsbrieven te ontvangen, moet je geregistreerd zijn op onze website. Surf naar www.natuurpunt.be en meld je aan bij 'Mijn Natuurpunt'.

Groene Haltes Kust

Minister Bourgeois opende op 26 oktober vijf nieuwe Groene Halte-wandelmroutes aan de kust. Dankzij het Kustactieplan konden TreinTramBus en haar partners De Lijn, NMBS, de kustgemeenten, Natuurpunt en het Agentschap voor Natuur en Bos deze wandelmroutes realiseren. Iedere wandelmroute start en eindigt aan een kusttramhalte of aan een NMBS-station en staat beschreven in een aantrekkelijke brochure. De brochures zijn verkrijgbaar bij TreinTramBus en in de grote Lijnwinkels aan de kust.

Foto: Karolien Van de Velde

Interview met onze vrijwilliger

"Het is hier toch nog groen meneer!"

In januari 2009 werd de nieuwe Natuurpuntafdeling M.O.Lennik boven de doopvont gehouden. Deze afdeling is gegroeid uit de M.O.L, 'Milieu-Organisatie-Lennik', die zich sinds 1992 inzet voor natuur en milieu in Lennik. Willy Van Everbroeck, voorzitter van de nieuwe afdeling, stond mee aan de wieg van deze vereniging.

Waarom richtten jullie een Natuurpuntafdeling op?

Ewoud L'Amiral, medewerker bij Natuurpunt, kennen we al lang. De voorbije jaren gingen we regelmatig met hem wandelen om te kijken of er ergens natuurgebied kon worden aangekocht. Toen deed Natuurpunt een aankoop waarvan een klein stukje op het grondgebied lag van Lennik. Na dat ene gebiedje volgden er nog twee andere. Ewoud vroeg ons of wij een werking wilden opbouwen rond die gebieden. De M.O.L. moest dan wel een Natuurpuntafdeling worden. Toen bleek dat wij ook als Natuurpuntafdeling onze eigenheid konden bewaren, beslisten we de sprong te wagen.

Zijn er in Lennik specifieke problemen op het vlak van milieu en natuur?

In veel Lennikse tuinen wordt nog afval verbrand. Dat probleem willen we aanpakken. Verder mogen we niet klagen. We hebben geen fabriek die ons het leven zuur maakt. Dat bemoeilijkt echter wel de uitbouw van een achterban. Vooral oudere Lennikenaren krijgen we moeilijk mee. "Maar het is hier toch nog groen meneer", zeggen ze dan.

Wat willen jullie bereiken?

We willen de hoeveelheid groene ruimte behouden. Verder droom ik van een groenere landbouw. Dat kan alleen maar als we de goede verstandhouding met onze landbouwers kunnen verder zetten.

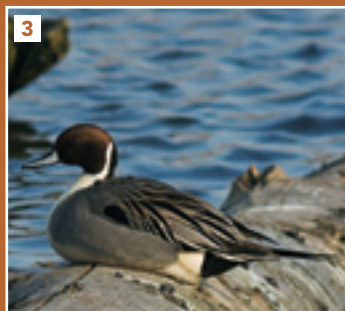
Ook vrijwilliger worden? Kijk dan op www.natuurpunt.be/vrijwilliger. Hier vind je ook het volledige interview met Willy.

Onder de loep

1. Pol Debaenst richtte in 1997 Paddenstoelenwerkgroep Westhoek op en ontdekte sindsdien al vele nieuwe soorten in de streek. Hij vond recent de peperbus (*Myriostoma coliforme*) voor het eerst in Vlaanderen. Het is een aardster die kalkrijke zandbodems op zonnige plaatsen verkiest. Bij het rijpen openen boven op het bolletje waarin de sporen ontwikkelen verschillende gaatjes, waaruit de sporen als poeder naar buiten stuiven. Foto: Wim Veraghtert
2. Onze natuurgebieden hebben een grote aantrekkingskracht voor allerlei soorten reigers. Nu en dan verschijnt er toch een onverwachte soort. Zo werd een koereiger aangetroffen nabij 'de Grote Kreek' (Antwerpen), druk foeragerend tussen het aanwezige vee. De koereiger is een echte wereldveroveraar die zich vanuit zijn oorspronkelijke

broedgebieden in Afrika, gedurende de voorbije 60 jaren verspreid heeft over het Amerikaanse continent, Azië, Australië en Europa. Foto: Glenn Vermeersch

3. De winter is de ideale moment om pijlstaarten te zien. Deze mooie eend vind je geregeld op onze wateren terug. Ze houden van natte weilanden. Foto: Luc Meert
4. 2010 is het Internationale Jaar van de Biodiversiteit. Natuur.focus, het Natuurpunt tijdschrift voor natuurstudie en -beheer, staat volgend jaar in het kader van biodiversiteit voor, in en na 2010. Een thematische artikelenreeks gaat uitvoerig in op de huidige biodiversiteitscrisis, wikt en weegt oplossingen, en verkent toekomstige doelstellingen voor het natuurbeheer en het biodiversiteitsbeleid. Meer info: www.natuurpunt.be/focus

Vliegende activiteiten

Eropuit!

Dit seizoen is er niets zo leuk als vogels in het oog houden aan de voedertafel. Meer gevleugelde activiteiten vind je op www.natuurpunt.be/activiteiten

Antwerpen

26 december 2009

Kerstwandeling in de Nete-vallei

Samenkomst: 13u30 aan de Leopoldlei 81, 2220 Heist-op-den-Berg
Contact: Paul Anthonis, 015-24 89 88, paul.anthonis@scarlet.be

20 januari 2010

Cursus Spoorzoeken

Samenkomst: 19u30 aan het Mikhof 25, 2930 Brasschaat
Contact: Johan Neegers, 0479-99 54 01, johan.neegers@skynet.be
Opmerking: 1 theorieles op 20/01/10 + 1 excursie op 23/01/10.

31 januari 2010

Nieuwjaarswandeling Wilders

Samenkomst: 14u aan de Kemeldijk, 2440 Geel
Contact: Jan Mangelschots, 014-30 25 96

5 februari 2010

Cursus Vlinders in de Noorderkempen

Samenkomst: 20u, Putsesteenweg 129, 2920 Kalmthout
Contact: Joris Pinseel, 03-667 57 97, joris.pinseel@fulladsl.be
Opmerking: 6 theorielessen op 5/02/10, 12/02/10, 26/02/10, 12/03/10, 19/03/10 en 26/03/10 + 2 excursies op 24/04/10 en 21/08/10.

Limburg

20 december 2009

Kerstwandeling Natuurspeurdertjes

Samenkomst: 14u aan Grauwe Steenstraat 7/2, 3582 Koersel
Contact: Bezoekerscentrum De Watersnip, 011-45 01 91, watersnip.anb@vlaanderen.be

20 december 2009

Met de natuurbijbel door het Munsterbos

Samenkomst: 14u aan de Waterstraat, 3740 Munsterbilzen
Contact: Jaak Aerden, 089-49 10 97, 0494-12 22 01, jaak.aerden@skynet.be

23 januari 2010

Vier-Uilen-Tocht

Samenkomst: 20u aan de Waterstraat, 3740 Munsterbilzen, Parking Speeltuin
Contact: Jaak Aerden, 089-49 10 97, 0494-12 22 01, jaak.aerden@skynet.be

25 januari 2010

Cursus: vogels dichtbij

Samenkomst: 19u30 in Bunsbeekdorp, 3380 Bunsbeek
Contact: Marcel Jonckers, 016-81 87 87, 0497-44 72 33, marcel.jonckers@scarlet.be
Opmerking: 5 theorielessen op 25/01/10, 22/02/10, 22/03/10, 19/04/10 en 17/05/10 + 4 excursievoormiddagen 6/03/10, 25/04/10, 8/05/10 en 5/06/10 + 1 vrijdagavondwandeling op 26/03/10

Oost-Vlaanderen

17 december 2009

Winter in de Kalkense Meersen

Samenkomst: 9u aan de Vaartstraat (Vaartplein) 9270 Kalken
Contact: Lieve Van Bockstaël, 09-367 62 91, 0486-46 08 71, groenelieve@telenet.be

20 december 2009

Vogel- en zeehondentocht

Samenkomst: 8u aan de Dreef 47, 9930 Zomergem
Contact: Jan Colpaert

Spreeuwen, foto: An De Wilde

20 december 2009

Vogels kijken op de Antwerpse Linkeroever

Samenkomst: 8u30 aan de Markt van Wetteren
Contact: Antoon Blondeel, 0477-32 16 78, antoon.blondeel@skynet.be

27 december 2009

Roofvogelwandeling

Samenkomst: 14u aan de Terwest-tragel 1, 9180 Moerbeke-Waas
Contact: Lou Roelandt, 09-348 70 31, 0494-82 63 26, lou.roelandt@skynet.be

Vlaams Brabant

23 januari 2010

Vetbollen! Beheerwandeling

Samenkomst: 14u Gildezaal

Boortmeerbeek

Contact: Hans Marijns,

hans.marijns@natuurpunt.be,

0473-73 03 10

14 februari 2010

Wintervogels in Hofstade

Samenkomst: 9u30 aan de parking

Zwembad Hofstade

Contact: Hans Marijns,

West Vlaanderen

7 januari 2010

Ganzencursus

Samenkomst: 19u30: Zeeweg 96,

8200 Brugge

Contact: Yan Verschueren, 050-32 90 18,

yan.verschueren@brugge.be

Opmerking: 1 theorieles op 7/01/10

+ 1 excursie op 9/01/10.

8 januari 2010

Roofvogeltelling

Samenkomst: 8u45 aan de Lodewijk

Coiseaukaai, 8000 Brugge

Contact: Frank De Scheemaeker,

0473-91 84 36, frank@mergus.be

26 januari 2010

Cursus futen, eenden en steltlopers

Samenkomst: 19u30 aan de

Zeeweg 96, 8200 Brugge

Contact: Wim Jans, 0498-29 61 26,

jans-pillen@village.uuunet.be

Opmerking: 3 theorielessen op

26/01/10, 02/02/10 en 06/02/10.

hans.marijns@natuurpunt.be,

0473-73 03 10

7 maart 2010

20 jaar broedvogels inventariseren

Haachts Broek – jubileum vroege vogeltocht

Samenkomst: 7u aan de parking

Sporthal Wespelaar

Contact: 016-60 61 62,

info@natuurpunthaacht.be

29 maart 2010

Berg- en Boswandeling

Samenkomst: 14u aan de Kerk van Baal

Contact: Paul Dillen, 016-53 01 78,

paul.dillen@skynet.be

Contact: Frank De Scheemaeker,

0473-91 84 36, frank@mergus.be

17 januari 2010

Watervogeltelling in de achterhaven

Samenkomst: 08u45 aan de Lodewijk

Coiseaukaai, 8000 Brugge

Niet te missen!

Vogels Voeren en Beloeren

Op 6 en 7 februari 2010 gaan we massaal vogels tellen!

Ontdek alles over deze nationale teldagen, en maak alvast kennis met de vogels in je tuin op

www.natuurpunt.be/tuinvogels.

Zet je schrap om vogels te voeren en te beloeren!

In de kijker... Cursus

Vogelzang

De natuur slaagt er steeds weer in om ons gevoel voor schoonheid aan te spreken. Zo beroert het prachtige ochtendconcert van de vogels heel veel mensen. Maar wie staat er juist achter de microfoon? Frustrerend als we dat antwoord moeten schuldig blijven. Natuurpunt Educatie kan jullie daarbij helpen met de cursussen vogelzang. We leren hier per biotoop hoe we al die geluiden kunnen herkennen. Best beginnen we met de vogels in onze eigen tuin, dan die van bos en park, heidegebieden, moerassen, houtwallen enz... Meer info over de cursussen vind je op www.natuurpunt.be/cursussen

De comeback van de bever

Al 20 jaar wordt er actief en met veel visie gewerkt aan de natuur langs de Gemeenschappelijke Maas, het stukje rivier dat op de grens van Vlaams en Nederlands Limburg kronkelt. Toen een grondige analyse van de natuurontwikkeling en een evaluatie van de gemaakte beheerskeuzes nodig bleek, trad 'Maas in Beeld' op de voorgrond. Het project geeft een stimulans om na twee decennia op basis van de behaalde resultaten door te gaan met de werkzaamheden en zet de ontwikkelingen in het natuurgebied en het Rivierpark Maasvallei in de kijker.

De eerste natuurontwikkeling langs de Maas startte zo'n 20 jaar geleden in Koningssteen en Hochter

Bampd. Vandaag is de winst voor de natuur duidelijk zichtbaar! Zo keerde de bever, die symbool staat voor natuurlijke rivieren, recentelijk terug naar de Maas en is hij aanwezig in alle natuurterreinen van het gebied.

Thuis in de Maas en de vallei

Al die tijd werd ook het herstel van de natuur grondig gedocumenteerd. In de Maas en aan de oevers doken talloze soorten op die karakteristiek zijn voor de rivier. Niet alleen kunnen we er vandaag opnieuw libellen treffen (de beekrombout, de rivierrombout of de kleine tanglibel), maar ook andere dieren zoals de vlottende waterranonkel, de rivierdonderpad en de grindwolfspin voelen zich opnieuw thuis in en rond de Maas.

De Maas in Beeld

Langs de oevers van de Maas, op de grens tussen Vlaams en Nederlands Limburg, draait het 'Maas in Beeld'-project op volle toeren. De natuur is in volle ontwikkeling. Aan de Vlaamse kant van de Maas wordt er over drie jaar zo'n 500 hectare nieuwe natuur gerealiseerd en Nederland creëert op haar oevers het komende decennium zo'n 1000 hectare extra groen. Als kers op de taart krijgt al die nieuwe natuur een prachtig uitzicht op het grote grensoverschrijdende Rivierpark Maasvallei. Zowel de onmiddellijke resultaten als het totaalplaatje ogen veelbelovend. We blikken terug op 20 jaar natuurontwikkeling langs de Maas.

Tekst: Kris Van Looy & Anneleen Van Thillo

Foto: Vilda/Misjel Decler

Ook in de vallei is het soortenherstel spectaculair. Een lange lijst van soorten keerde terug of verbreidde langs de rivier. Tijdens de verdere ontwikkeling van de natuurterreinen komen er steeds meer soorten bij en slagen de populaties erin zich te versterken. Een aantal soorten waarvan de toestand 20 jaar geleden kritisch was, zijn intussen weer goed vertegenwoordigd.

“De bever keerde terug naar de Maas”

Er zijn vele voorbeelden die de grote ommekeer en de nieuwe natuurpracht illustreren. Zoals dat van de rode ogentroost, die de terreinen in de nazomer helemaal rood kleurt. Eind jaren '80 was hij op slechts twee

plekken in het Maasdal aanwezig, maar ondertussen vind je hem in alle natuurontwikkelingsterreinen langs de Maas terug. Ook de wilde marjolein, een soort die houdt van structuurvariatie is toonaangevend voor het soortenherstel. Twintig jaar geleden ging de soort heel sterk achteruit, maar vandaag is ze alomtegenwoordig in het Grensmaasgebied.

Opvallend meer flora

'Maas in Beeld' brengt naast de floraontwikkelingen ook nog libellen, dagvlinders, sprinkhanen en broedvogels nauwkeurig in beeld. Naast de gekende successen van de individuele soorten is er ook een sterke aanwas waarneembaar van bijzondere soorten in de onderzochte terreinen.

1

2

1 Bever, foto: Vilda/Yves Adams 2 Maas in Beeld. Foto: nv De Scheepvaart-RWS Maaswerken

Bij de **libellen** gebeurde een grondige analyse van de verschillende soorten in het gebied doorheen de tijd. Zo kunnen we in de trends de riviersoorten onderscheiden van de klimaatsoorten, en zien we sinds 20 jaar een forse toename in de groep van de riviersoorten (met de terugkeer van de beekkrombout, rivierrombout, kleine tanglibel, bruine korenbout en glassnijder). Bij de klimaatsoorten zijn een hele reeks nieuwkomers onder tussen goed gevestigd (de vuurlibel, de zuidelijke keizerlibel, de kanaaljuffer en de zuidelijke oeverlibel).

Bij de **dagvlinders** is het herstel minder opvallend. De landelijke neerwaartse trend in deze groep is zo sterk dat het lokale herstel onvoldoende kans krijgt. Toch zijn

Natuurpunt bouwt mee

Ter gelegenheid van het symposium 'Maas in Beeld' van 23 oktober ondertekenden Natuurpunt en de gemeente Dilsen-Stokkem een overeenkomst om de grote gebieden van de grondherstructurering in de Maasvallei, Negenoord en Bichterweerd, over te dragen aan Natuurpunt en Limburgs Landschap. Hiermee groeit het natuurgebied Bichterweerd van Natuurpunt uit tot een natuurskern van 110 hectare in de Maasvallei.

Foto: Erwin Christis

Boswitje, foto: Vilda/Rollin Verlinde

er lichtpuntjes: enerzijds zijn er mooie nieuwkomers zoals het boswitje en de kleine parelmoervlinder. Anderzijds zijn er de sterk profiterende icarusblauwtjes, de koninginpages, en het iets minder verbreide bruin blauwtje en het gewoon hooibeestje.

Maar in de bloemrijke natuurterreinen er is ook nog de rijkdom aan trekvlinders zoals luzernevlinders en distelvlinder.

“Een aantal soorten waarvan de toestand 20 jaar geleden kritisch was, zijn intussen weer goed vertegenwoordigd”

De groei van de **sprinkhanenpopulatie** in de natuurlijk begraasde terreinen is opmerkelijk. Bovendien gaat de vestiging van nieuwe soorten razendsnel langs de Maas. Vandaag treffen we er de sikkels-, de greppel-, de blauw-vleugel-, de gouden sprinkhaan en het kalkdoortje.

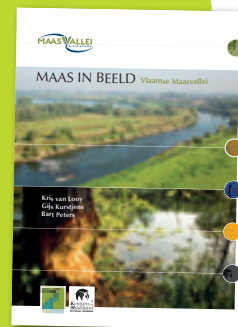
Ook de **broedvogels** breiden uit. We merken steeds meer bijzondere broedvogels op langs de Maas, vooral bij de struweel- en bossoorten. Over het algemeen is er ook een sterke toename aan echte riviersoorten, waarin de pioniersoorten en watervogels het sterkst scoren momenteel.

Grensmaas is topnatuur

De natuurterreinen langs de Grensmaas scoren in het ‘Maas in Beeld’ onderzoek duidelijk het hoogst van de hele Maas. Vooral aan de Vlaamse zijde van de Maasvallei zijn echte toppers aanwezig. Toch staat de Grensmaas niet op zich. Het is juist de samenhang die voor de rijkdom van het riviersysteem zorgt. Zo blijken de soorten zowel van beneden- als van bovenstrooms te komen, zoals enkele sprinkhanen tijdens het ‘Maas in Beeld’ onderzoek aantoonde. De greppelsprinkhaan startte zijn opmars aan de Benedenmaas, en veroverd momenteel de Grensmaas, terwijl de sikkelsprinkhaan, de gouden sprinkhaan en het zuidelijk spitskopje

Meer lezen?

Maas in Beeld is een partner-project van Natuurpunt met het Regionaal Landschap Kempen en Maasland, Agentschap voor Natuur en Bos, nv De Scheepvaart, Limburgs Landschap en het Instituut voor Natuur- en Bosonderzoek.

Het project werd onlangs gebundeld in het boek ‘Maas in Beeld, Vlaamse Maasvallei’ (€ 15). Verkrijgbaar bij het Regionaal Landschap Kempen en Maasland. Bestellen kan via de Natuur.winkel www.natuurpunt.be/winkel

ondertussen al de volledige Limburgse Maas koloniseerden en momenteel de Brabantse Benedenmaas veroveren.

De weg verder

De natuurontwikkeling levert zonder twijfel een grote winst op in de Maasvallei, maar kan enkel gerealiseerd worden op het ritme van de natuur. Niet alle ontwikkelingen gaan immers even snel; zo vestigen bossoorten zich over het algemeen vrij traag. In Hocht Bampd konden we echter uitzonderlijk snelle ontwikkelingen vaststellen, met de vestiging van echte bossoorten zoals daslook, muskuskruid en verspreidbladig goudveil.

De af te leggen weg is nog lang. De doelsoorten die grotere oppervlakte-eisen stellen, zoals de otter, de visarend of de symboolsoort voor het Plan Ooievaar, de zwarte ooievaar, ontbreken nog. Ook de aansluiting van terreinen vraagt nog werk. Bovendien moet ook de kwaliteit van de ontwikkelingen goed bewaakt worden; veeleisende soorten als de boomkikker zijn immers afhankelijk van tijdelijk droogvallende poelen, waarvoor een combinatie van een doordachte inrichting, voldoende ruimte en aaneensluiting vereist zijn.

Aan de Vlaamse kant van de Maas wordt er tussen 2009 en 2011 zo’n 500 hectare nieuwe natuur gerealiseerd, terwijl Nederland op haar oevers de komende 10 jaar 1000 hectare extra groen gaat creëren.

GEWOON STUKKEN BETER

HET ONGEËVENAARDE TELESCOOPPAKKET VAN SWAROVSKI OPTIK

Uiterst nauwkeurige details, maximale lichtdoorlaatbaarheid, natuurgetrouwe kleurweergave en zeer laag gewicht – de nieuwe magnesium telescopen ATM/STM combineren deze eigenschappen op ongeëvenaarde wijze. De uitgebreide en innovatieve uitrusting, zoals bijv. het groothoek zoomoculair of de camera-adapters, biedt op elk moment de mogelijkheid de verborgen en fascinerende geheimen van de natuur te ontdekken.

DE HOOGSTE KWALITEIT – SWAROVSKI OPTIK TELESCOPEN

Natuurwaarnemers en vogelaars weten al 60 jaar lang de kwaliteit en betrouwbaarheid van SWAROVSKI OPTIK telescopen en oculairen te waarderen. Door de strenge kwaliteitscriteria van de uitsluitend in Tirol vervaardigde producten en door de meest moderne fabricagetechnologie garandeert de onderneming ook seriematig een gelijkblijvende afbeeldingskwaliteit van ieder individueel product. 100% Klanttevredenheid en betrouwbaarheid zijn voor ons van het allergrootste belang.

DE HOOGSTE OPTISCHE PERFECTIE – ZONDER COMPROMISSEN

Er zijn situaties waarin het verschil tussen zien en herkennen wordt bepaald door de optische kwaliteit van de kijker. Een briljante optiek is het resultaat van het perfecte samenspel van talrijke afzonderlijke componenten. Innovatief optisch design, beste optische materialen en de meest moderne coatingtechnologie (SWAROVSKI OPTIK stemt de coatings individueel af op elke lens) staan garant voor maximale lichtdoorlaatbaarheid, uiterst nauwkeurige details, unieke randscherpte en natuurgetrouwe kleurweergave.

MEER GEWICHTSVORDEEL – RUIM 300 G LICHTER

Door de combinatie van een supermoderne magnesiumtechnologie en een compacte bouwwijze biedt SWAROVSKI OPTIK een gewichtsvoordeel van max. 330 g.* Ondanks het geringere gewicht houdt SWAROVSKI OPTIK echter vast aan de robuuste behuizing en de massief rubberen mantel en garandeert hiermee een zeker en betrouwbaar gebruik.

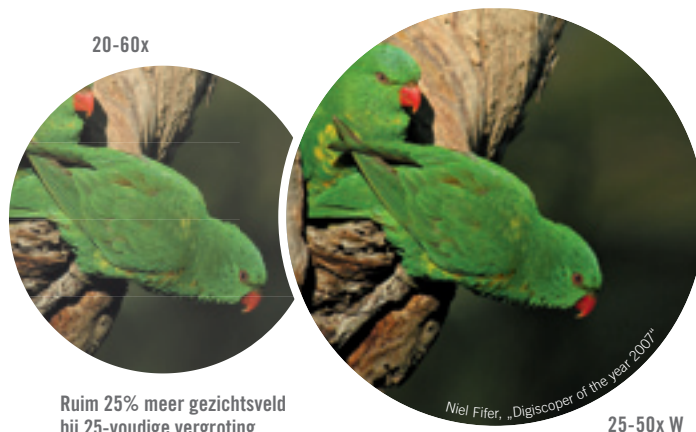
DE HOOGSTE FLEXIBILITEIT – ALTIJD DE BESTE OPLOSSING

Zo divers en uniek de natuur is, zo verschillend zijn de waarnemings-situaties, geografische bijzonderheden en persoonlijke gewoontes van ieder van ons. Om voor elke situatie de beste oplossing te waarborgen biedt SWAROVSKI OPTIK verschillende magnesium telescopen aan. Voor diegenen die aan een lichte, compacte telescoop de voorkeur geven, opdat die ook probleemloos in de handbagage meegenomen kan worden, bevelen wij een telescoop aan met een diameter van 65 mm. Telescopen met 80 mm diameter onderscheiden zich dan weer door hun lichtsterkte en hun contrast, vooral onder slechte lichtomstandigheden en bij het fotograferen door de telescoop (digiscoping). Naargelang de individuele voorkeur kan men kiezen tussen de uitvoering met schuine (ATM) of rechte inkijk (STM).

Alle modellen zijn ook met fluoridehoudende HD-lenzen verkrijgbaar die kleurranden tot een minimum terugbrengen en voor een nog realistischer, natuurgetrouwer beeld zorgen. Deze optie is vooral belangrijk bij het observeren van vogels, omdat de soorten vaak slechts door kleine details van elkaar te onderscheiden zijn.

MEER GEZICHTSVELD – HET NIEUWE OCULAIR 25-50x W

Variabele oculairen winnen alsmaar meer aan populariteit, omdat snelheid, flexibiliteit en het herkennen van details bij de determinatie van dieren en vogels absoluut noodzakelijk zijn. Bij de tot nu toe verkrijgbare zoomocularen moest men zich in vergelijking met oculairen met vaste vergroting steeds met minder gezichtsveld tevreden stellen. Het nieuwe groothoek zoomoculair 25-50x W biedt 25% meer gezichtsveld en een 25- tot 50-voudig vergrotingsbereik.

MEER INDIVIDUEEL AFSTEMBAAR – FUNCTIONELE OPLOSSINGEN

De telescoop biedt, naast zijn klassieke observatiefunctie, steeds vaker de mogelijkheid om te fotograferen (digiscoping). Voor beginners en voor professionele fotografen biedt SWAROVSKI OPTIK verschillende adapteroplossingen, afhankelijk van de toepassing en het camera-type. De nieuwste adapter, de Universele Camera Adapter (UCA) werd zowel voor compact- als voor spiegelreflexcamera's ontwikkeld en verbindt camera en telescoop veilig met elkaar.

Meer informatie over het complete pakket aan telescopen en toebehoren, zoals adaptersystemen en stabiliseringshulpmiddelen, de Stay-on case, de statieven en statiefkoppen, vindt u op WWW.SWAROVSKIOPTIK.COM.

* Dit cijfer heeft betrekking op een vergelijking van de ATM 80 HD + oculair 25-50x W met vergelijkbare concurrerende producten.

BIO SHOP

Ontdek de vele voordelen die Bio Shop u biedt:

- het Bio Shop® huiskmerk, biologische voeding aan een sterke prijs
- merkartikelen aan een vast verlaagde prijs, herkenbaar aan de
- spaar voor een waardebon van € 5,00 met uw Bio Shop kaart
- 10% kantonkorting bij afname van 12 stuks
- een groot assortiment verse groenten en fruit
- dagelijks vers biologisch brood en gebak
- een uitgebreid assortiment biokazen en zuivel

Elke Bio Shop vestiging wordt gecontroleerd en draagt het Biogarantie® label. Uw beste garantie dat bio ook werkelijk bio is.

Geniet in december van mooie **kortingen** en spaar voor een mooi **eindejaarsgeschenk**

vindt u in:

Antwerpen - Borgerhout - Bornem - Brussel - Deinze - Evergem
Gent - Hamme - Hasselt - Lier - Merchtem - Merksem - Neerpelt
Ninove - Oostende - Oudenaarde - Schilde - Sint-Amandsberg
Sint-Niklaas - Stekene - Turnhout - Wilrijk

Voor het juiste adres in uw buurt tel: 09 229 36 78

Neem ook eens een kijkje op www.bioshop.be

Verhuisd? Vragen over lidmaatschap?

Om te voorkomen dat je het volgende nummer van dit tijdschrift niet zou ontvangen, meld ons vandaag nog jouw nieuw thuisadres. Neem daarvoor contact op met onze ledenadministratie, 015-29 72 51 of ledenadministratie@natuurpunt.be. Hier kan je ook terecht met alle vragen of problemen over je lidmaatschap.

Dienst: natuurbeheer, studie, communicatie, beleid, financiën, personeel, algemene zaken.

Coxiestraat 11, 2800 Mechelen,
015-29 72 20,
info@natuurpunt.be,
www.natuurpunt.be
geopend ma-vrij: 9u-17u

Dienst: Educatie & museum

Graatakker 11, 2300 Turnhout,
014-47 29 55,
educatie@natuurpunt.be

Natuurpuntwinkel

Stationstraat 40, 2800 Mechelen
www.natuurpunt.be/winkel,
winkel@natuurpunt.be, 015-43 16 88

Bij sommige bezoekerscentra en secretariaten is er een kleine winkel. Die herken je aan het winkelkarlogo.

Bezoekerscentra

Bezoekerscentrum Bourgoyen,
Driepikkelstraat 32, 9000 Gent, 09-216 44 78,
bc.bourgoyen@natuurpunt.be

Bezoekerscentrum Landschap De Liereman,
Schuurhovenberg 43, 2360 Oud-Turnhout,
014-42 99 66, bc.deliereman@natuurpunt.be

Bezoekerscentrum Hageven,
Tussenstraat 10, 3910 Neerpelt, 011-80 26 77,
bc.hageven@natuurpunt.be

Bezoekerscentrum Mechels Rivierengebied,
Muizenhoekstraat 7, 2812 Muizen-Mechelen,
015-43 61 09,
bc.mechelsrivierengebied@natuurpunt.be

Bezoekerscentrum Uitkerkse Polder,
Kuiperscheeweg 20, 8370 Uitkerke-Blankenberge,
050-42 90 40,
bc.uitkerksempolder@natuurpunt.be

Vlaams Bezoekerscentrum de Otter
i.s.m. Natuurpunt, De Blankaart,
Iepersteenweg 56, 8600 Woumen-Diksmuide,
051-54 52 44,
deblankaart@natuurpunt.be

Vlaams Bezoekerscentrum De Watersnip i.s.m.
Natuurpunt, Vallei van de Zwarte Beek,
Grauwe Steenstraat 7/2, 3582 Koersel-Beringen,
011-45 01 91, watersnip.anb@vlaanderen.be

Bezoekerscentrum Huize Ernest Claes
E. Claesstraat 152, 3271 Zichem, 013-32 63 60,
bc.huizeernestclaes@natuurpunt.be

Bezoekerscentrum De Klapekster
Kolonie 41, 2323 Wortel, 03-314 24 15,
bc.deklapekster@natuurpunt.be

Voor openingsuren kijk je best op
www.natuurpunt.be/bezoekerscentra

Regionale secretariaten

West-Vlaanderen: De Blankaart, Iepersesteenweg 56, 8600 Woumen (Diksmuide),
westvlaanderen@natuurpunt.be

Oost-Vlaanderen: Kortrijksepoortstraat 192,
9000 Gent, oostvlaanderen@natuurpunt.be

Limburg: Kiewitdreef 5, Domein Kiewit, 3500 Hasselt,
011-24 60 20, info@natuurpuntlimburg.be

Vlaams-Brabant: Leuvensestraat 6, 3010 Kessel-Lo,
016-25 25 93, vlaamsbrabant@natuurpunt.be

Antwerpen: Steenstraat 25, 2180 Ekeren,
03-541 58 25, antwerpen@natuurpunt.be

Redactie

Eindredacteur: Sofie Versweyveld,
015-29 72 24, sofie.versweyveld@natuurpunt.be
Illustraties: Jenny Dedoncker

Beeldmateriaal Natuur Speurder

Met dank aan Geert Vanhulle

Prepress

Sintjoris bvba, Eekhoudriesstraat 67,
9041 Gent

Druk

Drukkerij Corelio Printing nv. Erpe-Mere
Papier: '9Lives80', 100 gram. 80% gerecycleerd,
20% chloorvrije vezels van duurzaam Europees
hout. Oplage: 89.000 exemplaren

Verantwoordelijke uitgever

Willy Ibens, Coxiestraat 11, 2800 Mechelen

Lid worden van Natuurpunt

Het lidmaatschap bedraagt € 24 per jaar en is geldig voor het hele gezin. Overschrijven op rekeningnummer 230-0044233-21 van Natuurpunt, IBAN: BE17 2300 0442 3321, BIC: GEBABEBB.

Abonnementen op Natuur.focus en Natuur.oriolus

Leden van Natuurpunt kunnen zich abonneren op de gespecialiseerde tijdschriften Natuur.focus en Natuur.oriolus. Het abonnement kost € 8,5 voor elk van deze tijdschriften. Wie intekent op beide tijdschriften betaalt slechts € 14,5. Dit bedrag is over te schrijven op rekeningnummer 230-0044233-21 van Natuurpunt, IBAN: BE17 2300 0442 3321, BIC: GEBABEBB met vermelding van de titel van het tijdschrift en (indien mogelijk) je lidnummer. Lidgeld en abonnementen kunnen samen worden betaald indien duidelijk wordt vermeld welk(e) tijdschrift(en) men wenst.

Donateurs

Voor giften vanaf € 30 krijgt u een fiscaal attest. Giften mogen worden gestort op rekening 293-0212075-88, IBAN: BE56 2930 2120 7588, BIC: GEBABEBB. Indien een projectnummer of projectnaam wordt vermeld, gaat de gift naar het bedoelde reservatenfonds.

Nalatenenschappen en legaten

Geregeld besluiten mensen om via een nalatenenschap of legaat ons natuurbehoudswerk te steunen. Dat is niet alleen een goede zaak voor onze vereniging, ook de legataris zelf verzekert er zich van dat flink wat minder erfenisrechten naar de staatskas vloeien dan bij een gewone erfenis. Overweegt u ook om die stap te zetten en onze vereniging te begunstigen, dan raden we u aan een notaris te raadplegen. Die kan u exact meedelen hoe u te werk moet gaan en welke formule het best bij u past.

Voor nog meer inlichtingen over de mogelijkheden van legaten en schenkingen ten voordele van ons natuurbehoudswerk, kan u terecht bij Willy Ibens, algemeen directeur Natuurpunt, 015-29 72 52. Hij zal graag antwoorden op uw vragen.

Partners voor natuurbehoud

De Vlaamse overheid erkent en steunt Natuurpunt in de strijd voor natuurbehoud.

Natuurpunt werkt op wereldschaal mee aan het behoud van natuur en soortenrijkdom.

Als Vlaamse partner van BirdLife International en van Eurosites ondersteunen we zusterorganisaties en beschermingsprojecten. In Wallonië werken we samen met Natagora.

Voor diverse projecten her en der in Vlaanderen kan Natuurpunt rekenen op de financiële rugsteun van de Europese Unie in het kader van het Life-programma.

Onze vereniging kan haar doelstellingen realiseren dankzij de steun van onze hoofdsponsors: Aardgas, Linea Trovata SunTec nv, Nationale Loterij, Torfs en Triodos.

Nationale Loterij
creëert kansen

TORFS
Schoenen met naam

Triodos Bank

Al onze partners vind je op
www.natuurpunt.be/partners

TEST JE KENNIS OVER WATERZUIVERING EN WIN EEN MOOIE PRIJS!

WEET JIJ
WAAR
DIT WATER
NAARTOE
LOOPT?

Denk je dat je (bijna) alles weet over het collecteren en zuiveren van afvalwater? Surf dan snel naar www.aquafin.be en speel onze leuke quiz. Wedden dat je toch nog wat bijleert? Bovendien maak je kans om een Bongobon te winnen. Doen!